Контрольни экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIхкета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дениз ◆ ШОАТТА, 14 МАЙ, 1983 ШУ. ◆ № 58 (6780). ◆ Мах 3 кеп.

КПСС ЦК Политбюро

КПСС ЦК Политбюрос шен аргIанарча заседане йийцар нов. Э. Хонеккер верте а латташ мае СССР-е хиннача Германски Демократически Республика партийно-пачхьалкхен делегаце официальни доттагIлен визита итогаш.

Нов. Ю. В. Андропов верте латтача советски партийно-пачхьалкхен делегаце ГДР къуллакхоша яь переговораш къобал а яь, КПСС ЦК Политбюрос белгалдаьккхар, доттагIлен визито вежарашка йолча шина парте а пачхьалкхен а къуллакхоша юкъе хиннача къамаьлаша а вIашагIкхетарана а марксизма-ленинизман социалистически интернационализман принципаш кIийлех тIерча партийни, пачхьалкхен, экономически а общественни а хьара дерригача доакъошка Советски Союза а ГДР а юкъера айхха чIоагIлек бувзамаш дIахо кIоаргдара а чIоагIдара а новкъостал дергхилар. Шинна мехка социализми коммунизми хьалъяра, социалистически пачхьалкхений содружество чIоагIъяра, Европе машар а кхерамзле а хилийтара декхараш кхоачашдеча лоархIаме фактор йолаш дуc уж бувзамаш. Вай мехкашта юкъе вежарашка цхьана леладу гIулакхаш дIахо тоадера низ бa КПСС а СЕПГ а цхьоагIо, новкъосташха вIаши тешам болаш цхьана гIулакхаш леладар а вай заман ловршам болаш цхьана гIулакхаш леладар а вай заман ловрхIамегIа мел долча дешаех хеташ дар цхьатарра хилар а.

Вежарашха йолча партей а пачхьалкхений а цу тайпара цхьоагIо, дунен халкъашта юкъера хьал тоадара, гера дIадаккхара а машара и тIехь социалистически мехкаша цхьана лелабу кьовсам политически а тIема а конфронтаци леланра, гера IоаделIга сихдара империалистически наьнъа реальни альтернатива я.

КПСС ЦК Политбюро заседане бийца а бийца къобалбир нов. А. А. Громыкос Венесуэла кхыча мехкашцарча гIулакхий министраца Х. Самбраноца шей хиннача къамаьлех баь бола хоам.

Укх шера апрель бетта Мозамбике хиннача ФРЕЛИМО парте IV съезда балха юкъе КПСС делегаце даакъа лацарах нов. П. Н. Демичева яьча информацега ладийгIар.

КПСС ЦК Политбюрос иштта дийцар чурчен арахьарчен политика кхыдола дешаш.

ЖА ЛЕЛАДЕРИЙ СОВЕЩАНИ

«Шелковский» госплемзаводе республика жа леладерий совещани хилар самардийнахьа. «Жа леладераша 1982 шера баьча балха итогехи дулхи тхьйи даккхара 1983 шера план кхоачашъяра республика колхозаштен совхозаштен хьалхашка латта декхарехи» доклад йир НГIАССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела С. Н. Кожуховско.

КПСС ЦК майски ноябрьски (1982 ш.) Пленумий решенеш кхоачашъеш, республика фермий къахьегамхоша толаме кхоачашйир хьайбай продукци яккхареи кийчъярен укх шера хьалхарча квартала план. Из толам баккхарах Къулбаседа Кавказе гIолла лхье хьалхара моттиг а хьожаеш РСФСР Министрий Советеи ВЦСПС-еи карара кара теля ЦIе байракх елар Нохч-ГIалгIайчена.

Цу гIулакхо дегаш уравтедаь бола республика хьайбаш леладераш балха темпаш кхы тIа а дегIахувлаш хьабоагIа. ДIабахача биъ бетта пачхьалкхенга дулх дохкара ах шера плая — 59 процент, шура йоккхара — 58 процент, фуаш — 75 процент кхоачашъяьй.

Соахка хиина кхоачамбоацараш дага а кхоабаш, укх шера дикагIа болх бу республика жа леладераша. Соахка хинначул 36 эзар дукхагIа а болаш, дIабахача биъ бетта 223 эзар Iаьхар къакъоастабаьб. Геттара дика болх баьб цу юкъа бригадаша; хIара бIаь жийна тIехьара 165 Iаьхар хьакъоастабаьча Надтеречни района «Минеральный» совхоза Л. Магомадова, 163 хьакъоастабаьча Наурски района Ленина цIерагIча колхоза Социалистически Къахьегама Турпалъ Э. Хамидова, иштта дика къахьийгад кхычар а.

Укх шерах ерригача пятилеткан планаш толаме кхоачашъе тIаьхьехаш кхайкарал дир совещане даакъа ловцаш хинначар республика берригача жа леладерашка.

Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене СМУ-2 гIишлонхой шоай хьанар кхо па деш къахьегаш ба Грознерa 319 моттиг йола рывок хьалъеча. Керттера корпус хьалъяь боалаш латт уж. Кастта отделочникаша шоай балхаш дIадоладергда цига. ДIабахача биъ бетта гIишлон-монтажни балхаш дара пачхьалкхен план 103,4 процент кхоачашъяьй цар.

Из лоархIаме объект хьалъеча белгалбаьнна дика къахьегаш ба прораб Таренко Сергей верте латтача участкера гIишлонхой Золотовский Николай, Битиев Мовлды, Манкиев Мухьмад, Григулич Николай, Бокарь Валерий. Кхьбараш Цхьаккха смена дIаяхийтац цар шоай нормаш 125–130 процент кхоачаш ца еш.

СУРТА ТIА (аьрзехьа аьттехьа) гIишлонхошта Н. Золотовскена, М. Битиевна, М. Манкиевна, Н. Григуличa, В. Бокара гIишлон участка коллективо даьха къахьегама толамаш дIадовлийташ ва прораб С. Татаренко.

И. ПЛИЕВА сурт.

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома IX пленум

БОЛХЛОЙ-ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТИЙ КАДРАШ КХЕЕ

Хьалхагlа хоам баьча бесса, укх шера 11 мае Грозне хилар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома аргIанара IX пленум. «Республике дахаш мел долча къамех хьалкъа боахама лакха квалификаци йола болхлой кадраш кийчъелга дIахо тоадара, интернациональни вошала хьакъашта юкъерча в доттагIала а уйлаиш царна кхетам балара даьнъерча областной партийни организаце декхарех» доклад йир пленуме парте обкома хьалхарча секретара нов. А. В. Власова.

ХIанз вай дахаш йолча хано къаьгга хьагойт коммунистически общество хьалъеча СССР даьха дерригача дунен историена чу лоархIам бола толамаш. Хаддаза чIоагIлуш йоагIа советски общество идейно-политически, социальни, интернациональни цхьоагIо, болхлой класса, колхозни ахархой, интеллигенце йохаргйоаца союз, дерригача советски халкъий вежарий доттагIал.

Вай халкъа вахаре Iалаьмате боккха исторически лоархIам болаш хIама дар СССР хьаьнь 60 шу дизар. Коммунизм цхьане хьалъеш йоахкача цхьатарра бокъонаш йолча республикех латта цхьа дезал сана, ерригача прогрессивни адамлен дикагIа йола идеалаш шийна чулоацаш йола къахьегамхой низ бола социалистически пачхьалкхе сана хьалхашна эттар Советски Союз шийн 60 шу дузаш дерригача дуненна.

СССР хьахинна 60 шу дизара хетаьча торжествашка доклад еш, КПСС ЦК Генеральни секретара новкъостa Андропова Ю. В. белгалдаьккхар: «Историена... йовзаш яц тIехьабисаргара, къелагара, хIалакьхиларгара кхоссабенна мохк, селла сиха Iалаьмате лакха культура боарами даим дегIаухаш латта халкъа вахара хьали дола низ бола хIанзарча хачара сийлахь - йоккха держава хинна дIаэтте моттиг».

Доккха маIан дола СССР юбилей хиннача шера шерра белгалдаьккхар Нохч-ГIалгIай АССР хьахинна 60 шуи Нохч-ГIалгIайче шийн лоIамагIа Росседа юкъеяха 200 шуи дизар.

Лоацача исторически юкъа, советски халкъий дезала юкъе а йолаш, бIаьшерений лоархIаме бола никъ хьабенаб Нохч-ГIалгIайчено. Патриархальщинтара, тIехьадисаргара, къелагара хьайолаенна, капитализма стадел тIех а яьнна, цIаккха а ца яйнача социализм хьалъяра лакхеленга кхаьчай, чIоагIа дегIаена промышленность, юрта боахам, социалистически культура йола эзза теха беш саина тоалуш латта Автономни Советски Социалистически Республика хинна дIаэттай.

Iалаьмате чIоагIа дегаш урдэтта а къобалъеш а тIаийцар вай республика къахьегамхоша КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума решенеш, КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Ю. В. Андропова КПСС ЦК Пленуме, московски станокашъераша хьалхашца даьча къамаьлашка, СССР хьахинна 60 шу дизара хетальча цун доклада тIа. ХIаьта иштта КПСС ЦК хиннача союзни республикай компартей ЦК, парте крайкомий, обкомий хьалхарча секретарий совещане даьча къамаьла тIа белгалъяь предложенеши выводаши. Цар хьинаре къовсам лоаттабу КПСС XXVI съезда установкаш, пятилетка кхоалагIча шера хьалхашна латта декхараш толаме кхоачашдара. Къахьегама дисциплина чIоагIъяра, халкъа боахама эффективность лакхъяра, вай мехка экономически оборонни низ дIахо чIоагIбера.

Республика промышленноста болхлоша хьиал хьалха кхоачашйир продукци дIалхийтареи къахьегама овсарле лакхъяреи биъ бетта план. ТIехкхоачашъяьй мехкдаьттен гази яккхара, электроэнерги хьаяра, машинаш, оборудовани, бахача наха эша дуккха товараш арахецара заданеш.

Соахкарчул дикагIа да укх шера хьокхамаш гIишлонхой коллективаш, юрта боахама болхлой. Толаме кхоачашъю хьайбай боахама ерригa продукташ лкарен кийчъярен планаш. Даь довлаш латт бIаьсти кхаиша ду балхаш.

Вай мехко Iояльча Iалаьмате йоккхача социализм хьалъяра опыто, йоах дIахо новкъоста Власова, хьехьокх, вай деррига толамаш Коммунистически партеи цун Центральни Комитетои марксизма-ленинизма кIийлех тIа ра идеяш тIера ца йоалаш чакхйоахаш хиларца. Къахьегамхой овлангара экономически, социально - политически, духовни хьашташ новгIзара уа йоалаш хьалдоацаш а кхоачащдеш а хиларца дувзаденна хилар.

Коммунистически парте болхлой класса политически авангард ше хиларах тарра, коммунистически идеалашта мутIахьа хургболаш кхетам лу болхлошта, Iалашду болхлой классо керда вахар кхоллача хьалхле леланра шийн лоархIам кхоачашбара эшаш дола хьалаш, мело ца еш йоакхо ю цун идейно-политически боарами профессиональни кийчон лакхъяра, общественни вахара ерригача сагIошта тIа-тIа йоккхагIа хулаш латта цо еш йола влияни чIоагIъяра.

СССР хьахинна 60 шу дизара хетальча торжественни заседане яьча доклада тIа КПСС ЦК Генеральни секретара Ю. В. Андропова белгалдаьккхар парте дилла а боккха терхам тIаахийта хилар вай общества керттера низ болча советски болхлой класса къамий отрядаш дегIаккхувлара.

Болхлой класса къамий отрядаш хьалран дегIайоалаяран вай парте баь Iалаьмате боккха болх дIатойта йиш я Нохч-ГIалгIайчен масална. Советски Iаьдал эттача хьалхарча деношка деналтIемаша бохабаь боахам юхаметта а оттабеш, тайп-тайпара дола тIехьадисараш дIа а доахаш, Iалаьмате чIоагIа къахьийтад партийни организацеша болхлой класс кийчъелга Iалашдара. Вай парте дуккхача пIи хезача деятелаша даакъа а лоацаш, боккха кхетама болх бир Нохч - ГIалгIайчен лоамен наха а беррига бахархоишта а юкъе. Царна юкъе вар ЦИК председатель М. И. Калинин а. 60 шу хьалха Грозне, Урус-Мартане, кхыча моттигашка къамаьлаш деш, М. И. Калинина тIахьехар лоаман нах шоай аьшкапхьараш, ремесленникаш, мастераш - мехкдаьттахой, металлисташ кийчбара, знанеш Iомаяра, социализм хьалъеча доккха даакъа а лоацаш къахьегара Нохч - ГIалгIайчен къахьегамхой шерра социалистически производствана чуийза юкъ хилар тхьоалагIчен тхьаь иттлагIчен шерех. Лоаман мехка яьча индустриализацех хилар цун экономически культурни тIехьабисар дIадаккхаре йола материальни кIийле. Болхлой класс хьаяра долча эгтара лоархIамеча хьалех цаI. Нохчий, гIалгIай, кхыдолча къамех бола дуккха кагирхой хилар цу хана моттигерча организацешка хьежа а беш мехка промышленни центрашка дешаш. Наха болхлой говзалаш Iомаяра шерра пайда нийбора индивидуальни а бригадни а методех. Грозне хьайийлаар массови професех бола болхлой кийчбара итташ йола школаш. ТIом болабалалехьарча шерашка оцда экономически потенциал хьалъир Нохч-ГIалгIай чу. Дукха болхлой, йоккха опыт йола технически творчески интеллигенци а йолаш йолча мехка керттерча доагоэнергетически районех цаI а хинна дIаэттар республика.

ХIаьта дерригача цул тIехьагIарча шерашка областной партийни организацеш хинача болча керттерча лоастамашта юкъе хиннад, дукхача къамех латтача болхлой класса формировани елга Iалашдара, дерригача халкъий викалаш, болхлой класса мугIарашта юкъе а болаш, шо-шоай къамий дикагIа йола оамалаш, традицеш лораен дегIаккхувлен Iомабер, дукхача къамех латтача коллективай хьалашка цар кхыча къамий дерригa прогрессивни мел дар дIаэцилга вIаштIехьлаккхара, кIаьта иштта интернациональни вошал хьадара даьккъера парте дIадахараш ийса кхоачашдар.

Дукхьал тIехьарча шин пятилетке цкъан хьахаен тIаккхийттаб республике болхлой. Цу даьнье нохчийн гIалгIайн къамех бола болхлой — пхеаза. ХIана укх сахьате шIаьхий революционни къахьегамен традицеш а йолаш йолча Нохч-ГIалгIайчен болхлой класса шийн мугIарашка чулоац эрсийн вай мехкарча кхыча къамий викалаши боашаш 103 эзар саг нохчийн гIалгIайн къамех бола болхлой. Болхлой класса ах даакъа совгIа бола нах доагора - энергетически комплексеи машиностроени предприятешка шоай балхана мехка рузкъа совi а доахаш къахьегаш ба, кхоалагIа даакъа — гIишлош ечен гIишлошъяра индустрен. 20 процент гаргга — юрта боахаме.

Республике социально-экономически дегIаухача ханаре лел интернационализаце процесс. Цкъа дале, тIа-тIа дукхагIа чуйз къахьета мотаргдолаш бола баха нах Грознерча предприятешка. ШоалагIа-дале, нохчийн гIалгIайн къамех болча кагирхоех латташ болча болхлойи специалистийя мугIараш дегIаухилга Iалашду юрташка керда промышленни предприятеш хьаяра чотагIа. ТIехкьарча шерашка кIоаргга хувцамаш хиннад юртий вахаре. Юрташка бахача наькха къахьегам тIа-тIа дукхагIа гаргабоагIаш латт болхлой индустриальни къахьегама.

Революционно - хувцамий деятельноста керттерча участкаех цаI а болхлой класс дегIаахара эгтара лоархIамегIара фактор а хиннай хIана йолаш а я экономика лакхъяр. ДегIаенача социализма общества экономикана Iилман кIийлен тIа кулгал а деш, керттера лерхIаш оттаду парте СССР хIара доккхача а зIамигача а къаман хьашташи дерригача советски халкъа хьашташи цхьана тардара декхар.

КПСС Центральни Комитето хаддаза терко а йоакхо а еш хилар баькъаш долаш тIехьарча шин пятилеткагIа вай республика халкъа боахама дерригача доакъошка доккхий хувцамаш хиннад. Халкъа боахам дегIабоалабарга дIаяхийтай кхо миллиард совгIа пачхьалкхен капитальни вложенеш. Дикка дукхагIа хиннай керттера производственни фондаш. ХIаьта хIанз уж 1,8 миллиард сома маьхха а я. Промышленни производства боарам 40 процентага гIортташ лакхбенниаб. Лиерхlачул сихагIа дегIайоагIа машиностроени, приборостроени, инструментальни промышленность. Технически прогресс белгалйоаккхаш дола кхы доакъош Республика тайп - тайпара мехкдаьтта продуктанаш, лакхаоктанови бензинаш СССР арахецача технически даьттаIи парафинийи керттера даакъа лоаттаду йоккха поставщик хиина ца Iеш, иштта тIехдина, вай мехка а доацол арахьа а шерре боалаш йола мехкдаьтта оборудовани, управлене автоматизированни системаш, продукце кхыдола тайпаш лоттадер в я.

Боккха болх баьб мехкдаьтта чакхдоахачен машинашъечен предприятешта реконструкци еш а уж шерьеш а. Болх бе йолаялийтай мехкдаьтта чакхдоаха хIанзара комплексаш — ЭЛОУ-АВТ, лакхоктанови бензинаш, чIоагIа а юоче а парафинаш хьаеш йола установкаш.

Реконструкци елгеи техникаца кийчъелгеи чакхдоаккх практически лаьрхIача промышленни производстве, гIишлошъеча юрта боахама дерригача доакъошка. IX-чоа X-чоа пятилеткай шерашка предприятешка болх бе йолаялийтай 53 автоматизированни, поточни линеш, комплексни механизаци яь 338 участкана, модернизаци яь йоккхача оборудоване 260 совгIча единицана. Технически прогресс производства эффективноста дика накъайоал, болхлой къахьегама хьисап хувцара, халача къахьегамах уж мукъабахара гIо ду, лакха говзал йола, творчески къахьегам эшилга хьакойт.

ЦхьайттаалагIча пятилетке болх бе йолайолийтаргья 100 автоматически поточни линии, комплексни механизаци ертьяь 200 совгIча участкен цехен, модернизаци 290 единицага гIортташ йолча йоккхача оборудоване. Товарни продукце боарам 11 процент лакхлургба, къахьегама овсарле 16 процент лакхлургья.

Республика халкъа боахаме хулаш латтача доккхийча структурни дикален хувцамаша областной партийни организацена, министерстваштен ведомстваштен, профсоюзашта, комсомола хьалхашка оттаду халкъа боахамен социально-политически декхараш кхы а кIоаргагIа къовстаделга, республике дахаш мел долча къамехи народностехи бола лакха говзал йола болхлой кийчбара боарам дIахо сихха дегIабоалабелга, республика общественни вахара ерригача сферашка болхлой классо еш йола влияни чIоагIъелга, экономически социальни дешаш къовстадеча, интернационализман советски халкъашта юкъерча доттагIален уйла йолаш дукха нах хьалкхебар тоадеча дуккхача къамех болча наькха къахьегама, къаьстта болхлой коллективех кхы а бIозагIа пайда эцилга Iалашдара декхар.

Парте обкома бюрос хьадакза бIарг кхоабаш лелалу болхлой класса состав тоаяра, цун образованность, культура, профессиональни говзал лакхъяра, къахьегамен политически хьинар айдара дешаш. ТIехкьарча итт шера общественни производстве сферана кхы тIа юкъевоалаенна 30 эзар совгIа саг. Профтехобразоване системе гIоллеи курсовой комбинаташкеи кийчваьв 200 эзар гаргга йоккха говзал йола болхло, цу даькъе 90 эзар совгIа саг нохчийн гIалгIайн а болаш. Республика халкъа боахамга кхаьчаб 18 эзар лакхерен, 39 эзар юкъерен квалификаци йола тайп - тайпара специалисташ.

Болхлой кадраш кийчъелгеи цар говзал лакхъелгеи республике чакхдоаккх тайп-тайпарча навкъашца КПСС XXVI съезда решенешка, КПСС ЦК-аи СССР Министрий Советеи «Профессионально - технически образоване система дешарен кхетам бахарен процесс дIахо эргаьккхта тоаяра хьанъехьарча», «Общеобразовательни школашкара дешархой Iомабелгеи царна кхетам лулгеи, къахьегара уж кийчбелга дIахо эргадаьккха тоадара хьакъехьарча» соцамашка хьежжа. Цар тIа а кхыча документаш тIа а партеи правительствои болхлой кадраш кийчъяра даькъе цаI йола пачхьалкхен политика а зелаеш, дIадех экономика дегIайоалаяра стратегически декхараш кхоачашдари цунца цхьана массе а оагIорахьяра дегIаенна керда саг хьалкхевари лоархIилга.

Цу дIадехарашка хьежжа республике вIашагIъехкай шера 6 эзар совгIа саг кийчвеш йола пхиъ специализированни учебно - курсовой комбинат. Цул совгIа, массови професей 13 эзар совгIа саг хIара шера кийчву юкъарчал доацаш предприятешка инди...

(ДIахадодар 2-чев, 3-чев оагIон тIа).

Сийле хийла хьалхалаттарий!

КПСС обкома бюро, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совет, облсовпроф, ВЛКСМ обком хьажай нарерча шера биъ бетта хьайбай продукташ дукхагIа яьре а кийчъяра а районаша, колхозаша, совхозаша, фермаша, бригадаша, шоай профессегIа хьайбаш леладеча болхлоша лелаьча республиканск социалистически эхьа итогашка.

Хьайбай продукци йоаккхачеи кийчъячеи, хьайбаш дебадеча 1983 шера хьалхарча ах шера план кхоачашъеча денний хьонзамаш дазарех социалистически эхьа котъаьнарган а лаьрхIа республикански газеташ тIа чIоагIдаьча Сийлен улга тIа яьхай

Районаш:

НАДТЕРЕЧНИ,

цунна хьалхера моттиг хьожаьй;

НОЖАЙ-ЮРТОВСКИ,

цунна шоллагIа моттиг хьожаьй;

СУНЖЕНСКИ, АЧХОЙ-МАРТАНОВСКИ,

церна кхоалагIа моттиг хьожаьй.

Хьайбай продукци яккхара а кийчъяра а Грозненски, Малгобекски районаша дика болх баь хилар белгалдаьккхад.

Боахамаш:

Сунженски района XX партсъезда цIерагIа колхоз;

Шалински района «Джалка» яха совхоз;

Назрановски района «Экажевский» совхоз;

Наурски района «Терский» совхоз;

Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоз;

Грозненски района «Грозненский молочный» совхоз;

Надтеречни района «Гвардейский» совхоз;

Грозненски района «Ермоловская» яха птицефабрика.

Уж боахамаш республикански Сийлен улга тIа даькад.

Фермаши бригадаши:

Сунженски района XX партсъезда цIерагIча колхоза № 2 йола шурий ферма;

Шалински района «Московский» совхоза шурий ферма;

Ленински района «Родина» яхача совхоза шурий ферма;

Наурски района «Победа» яхача совхоза шурий ферма;

Шелковской района «Коммунизм» яхача колхоза шурий ферма;

Наурски района «Терский» совхоза № 1 йола шурий ферма;

Грозненски района «Кулаpинский» совхоза шурий ферма;

Сунженски района Цlена Зелара цIерагIча колхоза № 1 йола шурий ферма;

Веденски района Орджоникидзе цIерагIча колхоза хьайбаш ферма;

Ножай-Юртовски района В. И. Ленина цIерагIча колхоза хьайбай ферма;

Наурски района В. И. Ленина цIерагIча колхоза жа Iуй бригада (бокхагIолла жа Iу Хамидов Э.).

Производстве хьалхалоттараш:

районий группашка гIолла шоай отраслешка доккхагIа хьокхамаш даьхараш:

Эмирриев И. — Шалински района «Московский» совхоза доярка;

Эдиев Л. — Шалински района Куйбышева цIерагIча совхоза скотник;

Дадашева Т. — Грозненски района ОПХ «Гикаловское» яхача боахама Iаьсий лeладер;

Адамова М. — Веденски района Орджоникидзе цIерагIча колхоза Iаьсий леладер;

Элиханова Л. — Ачхой-Мартановски района «Ачхой-Мартановская» яхача птицефабрика кIоригаш лелаер;

Савенко А. — Шелковской района «Красный пахарь» яхача колхоза детташ дола доахан леладеш вола скотник.

Котало яьккхарг лаьрхIай социалистически эхьа условеш кхоачашъелга Iалашдаьча хьайбаш леладеча болхлой группа.

«ДИНАМО» ЯХАЧА ЕРРИГСОЮЗНИ ФИЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНИ ОБЩЕСТВА СПОРТСМЕНАШТЕН БОЛХЛОШТЕН СССР ОРДЕНАШИ МЕДАЛАШИ ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР Лаккхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Физически культуреи спорти дегIайоалаеча толамаш дахарах совгIаташ лулда:

Нохч-ГIалгIай АССР гIоала:

«За трудовое отличие» яха медаль:

Медведев Михаил Павловича—«Динамо» яхача общества Нохч-ГIалгIай автономно-республикански совета спортивни сооружений мастера.

СССР Лаккхехьарча Совета Президиума
Председатела хьалхара заместитель
В. КУЗНЕЦОВ.

СССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь
Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1983 шу. 29 апрель.

БОЛХЛОЙ-ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТИЙ

(Доладур 1-ча оагIо тIа).

видуальни а бригадин а профессиональни дешара мехкъаца.

Лакха говзал йола болхлой кадраш халкъа боахама кийчъяра кертера школа-м профтехобразоване дешара заведеней система я. Республике я 26 дийнахьара профессионально - техническа училище, царех 12 юкъерей 9 техническии. Цар чу дешаш ва 17 эзар дешархо. ХIанз цар арахецача 60 процент болча дешархоша диплом хьаьийца ца Iеш йиззза юкъера образовани а чакхйоаних. Царех 80 процент бараш нохчийн гIалгIайн ба. ДукхагIа кийчбу халкъа боахама лоархIамеча доакъошта лаьрхIа болхлой. Машиностроененен энергетиканея тIехьарча итт шера уж арахецилга 3,5-эза лакхденнад, мехкадьтта доаккхачен мехкадьтта чакхдоахачен — 1,8-эза, гIишлошъечен дахчах хIамашъечен — 1,7-эза, транспортен бувзамен — 9,3-эза.

Кадраш кийчъяра юкъарча характеристика хьахьонхаш ма хиллара, беш бола болх кIезига бац. Цхьабакъда гIулакха кхы кIоаргагIа ьяча анализо хьахьонх цуй боарам ларте дIадехарашка, производство а Iилма - техническа прогресс а дегIаярга хьежжа боацаш хилар. Болх ца беш дола къахьегама кхоачамаш республике дукха дале а халкъа боахама дукхха доакъош болхлой кадраш ца тоъаш де. Алхха промышленносте тахан тоъац пхи эзар совгIа саг. ХIара шера 20 эзар гаргга болхло кийчвеше а халкъа боахама лоархIамегIа дарех долча доакъошка чIоаггIа эшаш ба токараш, слесараш, фрезеровщикаш, машинисташ, тайп - тайпара профилаши кхы тайпа профессеши яраш. Лакха говзал йола болхлой кадраш оцшача боараме ца хиларо гIулакх кхоачаду дукхача предприятешка шин сменагIа лерттIа болх белга вIаштIехь ца доаккхаларга, болх бе йолайолийтача кердача мощностех биза пайда эцац. КердагIа ярех йола оборудовани йохаеш а дIаяьккха езаш а моттигаш кIезига шийлац.

Машиностроене баьча тоххамо хьахьонх 70 процент браш 30 процент оборудовани йохаш а каглуш а хилари духхьал болхлой говзал лоха хилар бахьан долаш долга.

Сенца дашха доагIаш да из ништа этта хьал? Эггара хьалха республике болхлой кадраш кийчъелга халкъа боахама уж мел эш, ца дегIабара перспективашка хIанз а лерттIа ца хьожаш хиларца. Дукхха предприятеш, партийни организацеш болхлой кийчбарен цар говзал лакхъярен комплексни планаши программаши лерттIа вIаштIехьъяьккха система йоацаш я. Из болх нагнагахьа мара лелабац, дукхагIча даькъе болх хьабе нах боацаш бисачех оборудовани сенцачех мара. Къовстаданза да ниъса а лерттIа а халкъа боахаме лакха говзал йола нохчехи гIалгIаехи йола кадраш дIаниисьелга вIаштIехьдаккхара дош, эггара хьалха лоархIамегIа долча доакъошка а кийсъеш.

Массанена хоаш да, болхлой кадраш вай хьакъовстасеза керттера база — из, эггара хьалха, вай республике баха нах болга. Долаш дар кхыча тайпара да производства лоархIамеча доакъошка болх беш бола республике даим дахача къамех бола нах геттара кIезига ба. Масала, приборостроене, автоматизацеи управлене системайн средствашь хьаеча уж берристаш а 8 процент мара бац, радиотехнически промышленносте — 14, химически, мехкадьтта, машиностроене — 9 процент, мехкадьтта чакхдоахачен мехкадьтта химически — 16 процент. Цу дерригнеша хьахьонх дIахо тоаде дезаш дола гIулакхаш долаш долга, халкъа боахам кадращца Iалашбара резерв йолаш йолга, бакъда из проблема хIанз а йоагIача тайпара кхоачашъяьнац вай.

Хьаэцаргда вай, масала, производстве болхлой кийчбара дош. Дукхача предприятешка хIанз а вIашагIъеллаяц уж Iомабара йола производственни база, кхоачам болаш бац лакха говзал йола преподавателаш. Къаьнача оборудованеца, къахьегама прогрессивни методаш чоте а ца эцаш болхлой Iомабеш моттигаш а йолаш я.

Кхоачамбоацараш кIезига дац профессионально - техническа училищешка гIолла лекха говзал йола кадраш кийчъеча. Профтехобразоване система лакхача говзала болхлой кийчбара шийтахьа совле йола, керттера форма хинна дIаэттаац хIанз а. Училищашта хIара шера хала хул дешархошта комплектаци е. ХIара шера гIишлонхой, слесараш - монтажникаш, токараш, и. кх. дI. кийчбеча училищаша деша нах чуэцара планаш кхоачашъац.

Профтехобразоване системе болхлой кийчбеча цIенхаштара дукьале я мехкдаьтта чакхдоахачен мехкдаьтта химически промышленноста, машиностроенена, жилищно - коммунальни боахама лаьрхIа болхлой Iомабара йоагIаш йола учебно-материальни база ца хилар.

Парте горкомаша, райкомаша, объедииеней, ведомствай кулгалхоша хIанз а вIаштIехьдаьккхадац профтехучилищаш шоай цехаш санна лоархIилга, цар учебно - материальни база чIоагIъяра, комплектаци яра, болхлой класса резерв хьалхеяра хаддаза йоакхо елга. Ла мегаргдолаш дац 7 шера Ачхой-Мартановски училище хьалъеш латташ хилар, 12 шера — Алтатовски училища общежити, 6 тIча шера — кхачан промышленноста министерствай коммунальни боахамен училища. Цу дерригнеша новкъарло ю ПТУ дика болхлой кийчбара гIулакха.

Кхоачам болаш болх бац профтехучилищеш чакхъяьха бола катгхой предприятешка дIачIоагIбара. Профтехобразоване республика дешара заведенеша 10 шера кийчбаьб 400 совгIа компрессорий машинисташ, 2,8 эзар операторашь аппаратчикашь, 8,5 эзар гаргга токараш, фрезеровщикаш, слесараш, 30 эзар совгIа механизатораш, хIьата берриташ дIалаьрхIача — 110 эзар совгIа тайптайпарча профессех бола болхлой. Хеталу, балхара дIабувлараша когаметта дIаоьтта шортта специалисташ ба аьнна. Бакъда, училищай дукхха выпускникашь предприятешка балхаш тIа совцац.

Кадрай квалификаци лакхъяра формашта, методашта юкъе а кIезига пайда оц дикагIйолча опыта школи яхача дешара формах.

Соакха дикагIйолча опыта пнолашка совхозашкарча болхлоша 14 процент болчар лакхъяьй шоай говзал, колхозашка — 23, гIишлонхоша — 15 процент болчар.

Массанахьа а йоаило ял болхлошка шоллагIа йола професси карасрлайтара.

Дика кулгалдар да производстве дIахо хургдола хувцамаш а гуш царга хьежжа болх вIаштIехьбаккха хар. Халахете а, дукхача предприятешта, планирующи органашта шин ханахьа тал перспектива, производстве хулача хувцамашца, керда предприятеш хьалрца дувзадения профтехобразоване система нийса лостам лац дукхагIа эша профессеш училищашка юкъейоалара е керда профессеш Iомаерг йола училищаш кхы тIа а хьеллара. Иштта, болхлой кийчбара хинахьа йоакхо ца ярах А. Шерипова цIерагIча мехкадьтта чакхдоахача завода вай ханарча 39/40 кхача установка тIа балха хьанийаб мах бечо отрасла, унахцIено лоралра, общественни кхачан болхлой. Тахаш елга дал цу установка болх дика дIа ца бахарах. Шоай хана кадрай иштта мара йоакхо ца еш Iийнабар цементни а шекар деча а заводий, нога гIирс беча фабрика кулгалхой, из балха Iаткъаш а хилар.

Тахан пленуме критика езаш да вай «Грознефтеоргсинтез» объединене генеральни директора к. Г. А. Яцейкона, Нохч-ГIалгIайчен гIишлош яра управлене начальника я. Э. Э. Исмаилова, бытовой гIулакхаш лара министра н. А. Н. Инуркаевна, Къулбаседа-Кавказски машинаькъа Грозненски отделене начальника к. Л. Н. Нюхалова, кхыча новкъосташта, цао квалифицированни болхлой кийчбара уйла тIа йохийтандаь, производства кхоенарча денах е йоагIачо тайпара цар уйла ца ендаь.

ЦIенхаштта кхоачамбоацараш да республика Госплана балха тIа а. Кадраш кийчъеча цуи лоархIам хIанзарчоа алхха формальни ба. ДукхагIча даькъе профтехобразованена хьалхашка кадраш кийчъяра оттадеш дола декхараш механически уттаду цо, къаьсттача цхьан училища дифференциаци а ца еш, цу гIулакхо катгхоех бола специалисташ кийчбар стихийни хьисапе хулийт, хIаьта выпускникаш халкъа боахаме йоагIаш йола моттиг хьа ца лоацаш бус. Иштта нийслуш дь, дийша а баьнна шоай районашка дIабахача профтехучилищай выпускникашта шоай профессеех бола болх ца корабар.

КПСС ЦК, СССР Министрий Совета «ДIахо йодача хана общеобразовательни школай дешархошца беш бола дешара, кхетама, къахьегамга уж кийчбара болх кхы тIа а тоабарах» болча сопам тIа белгалбаьккхаб къахьегама кхетамах, дешархошта юкъе ера профориентацех, къахьегама дешара материальни база чIоагIъярах бола министерствай ведомствай, предприятей а боахамий а кулгалхой бехктокхам.

Из сопаш кхоачашбара республике хьалхь школай юкъара дешара-производственни комбинаташ, дешара цехаш, ученически производственни бригадаш, школьни лесничествааш. ДукхагIйолча юкъерча школашка юкъедоаладеш да производственни дешар. Цхьабакъда дешархошта беш бола къахьегама болх хIанз а эсала лелилга хьагойт болхлой класса мугIараш дузаш ца хиларо. Юкъарча дешара школаша боагIача тайпара бувзам лоаттабац производствац, профтехучилищаца.

ЙоккхагIча классашкара дешархой хIана а дукхагIа уйла хул лакхера образовани яииха, хIаьта царех дукхагIбараш вузе баха безам болаш хул шоаш эзаш йола профессии ца хорие а лакхера образовани хилара тешал ду диплом хьацар дукхь.

Республике профориентацех бола болх вIаштIехьбайкхар общественни производства а Iилманн-техническа процесса а дIадехарашка хьежжа бац. Школай выпускникех дукха бац производстве болх бе болхараш.

Вай дукхагIйолча предприятешка механизаце боарам хIанз а лоха ба. БIарчча хьайпача къахьегарех кийсса ахаш механизированни боаца болх беш ба. ХIанз а конса, парафине, казализаторий производстве, литейни цехашка физически хала балхаш ду. Кхы дикагIа латтаца гIулакхаш 40 процент болча къахьегамхоша кулг-кара балхаш деча капитальни гIишлош ечен стройиндустрен. Аьшкабетонни конструкцей заводашка дукха да механизированни доаца балхаш, юкъейоалальши автоматически процессаш. Машинаш еча даькъе подсобни балхаш дукха ду. ТIехьарча 10 шера кулг-кара ду балхаш массехь процент мара лохденадац вайнига.

«Производства механизаци а автоматизаци а яра декхараш кхоачашдара, — белгалдоах ноп. Ю. В. Андропова «Карл Маркса хьехам а СССР-е социализм хьалъяра цхьадола дешаш а» яхача шиий статья тIа. — вай цехаддаш теркам гIалийта беза пар социально-политически лоархIама. Халача, кулг-кара беча кIаьдвеча балхах мукъавьюхкача сага, хоаш ма хиллара, дукхагIа инициатива хул, тIадиллача гIуланха хьалкара дукхагIа бехктокхам хеташ хул. Цун дукхагIа торо хул деша, салаIа, общественни балха, производствана доал деча даакъа лаца.

Материальни маьхаленаш хьакхоллача къахьегамхой теркам балха тIаоэра кхы кIезигагIа лоархIам болаш дац медицински гIулакх дар, маха моттиг кIар, деша даха ха плана долча берий учрежденешкара моттигаш, санатория путевкаш, еткан та на отпускаш эггара хьалха станова тIа, установка тIа, буровой, кхай тIа болх берашта кхар а.

Хила дезача боарам тIа дац юрта боахама болхлошта быта а къахьегама а хьалаш хьакхоллара гIулакх. Вай дукха дувц «хьайбаш леладар — ударни фронт» я яхаш, хестабу школа чакхъяьнкхача ферме балха боагIаш бола катгхой, цхьабаьнда цуппа цхьана кIезига ду из професси -езалургьяр. Хьайбаш леладерашта хьакхоллац къахьегама а быта а дика хьалаш. Цу даькъе белгалдаккха доагIа Сунженски а Назрановски а районий колхозаша, совхозаша дIадоладаь дика гIулакх, цига хьайбай комплексашка болхлошта медицински, бытовой, торгова гIулакхаш ду. Цудухьа цецаоакхаш дац цига болхло хьаэцаш конкурсаш кхайкаеш хилар.

Вакъда, партийни, профсоюзни комитеташа, предприятей кулгалхоша каст-каста дицдолайт уж дешаш. Вай социальни политика доккха дакъа дувзадена да къахьегама сага быт тоалоца, цун унахцIеноц, салаIара йоакхо ярпа.

Алхха ца хила мара дика кхоачашдулургдаь вайна лакхара квалификаци йола болхлой кадраш кийчъяра декхар.

ХьатIаэттай катгхой профессиональни ориентаци вIаштIехьъяккхара даькъе чакхдоахха гIулакхаш негадаь, къоастадаь леладелга дIаданкха, професси санхетаме харжа катгхой кийчбара. Массеэара кадраш Iалашъяра партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацеша, боахама кулгалхоша, халкъа образоване, здравоохранене, кепайоазон болхлоша хьега къа нийса вIаштIехьдаккхара тIадероадаь гIулакхаш чакхдаха деза за. Юкъ-юкъенаг-нагахьа чакхйоахача мероприятешка тахан ловдама новкъостал дулургдац зIамигача саго вахарера шиё моттиг хьахаржара.

Парте областной комитето, цун бюроси отделашеи, республика Лакхехьарча Совета Президиумой Министрий Советои, парте горкомашеи райкомашеи, горрайисполкомаша, министерствааш, ведомствааш, предприятеша отта а яь чакхъяккханза яргьац республике дахача дерригача къамех болча болхлойн специалистийн кадраш кийчъелген кхеелген овлангара дена тоадара тIаерзаьча мероприятей комплексни перспективни план. Цу тайпара план оттаеча хана теркалде деза республике баха нах дIахо а йаьхача хана хьалхерца бебаш дIагIоргхилар, цудухьа, нагахьа санна производстве дегIа ин кхувле, мукъа йола къахьегама ресурсаш а дукхагIа хургйолга.

Даьча лоархIамаша хьахьонх, мукъа йола къахьегама ресурсаш 1990 шерале 100 эзар совгIа саг хургйилар. Цуина дувзадена партийни, советски, профсоюзни органий, боахама органашкацей керттерча декхарех цаI да, республикера хIама кхоллаш дола низаш дегIадахкара перспективаши лакха квалификаци йолаш бола болхлой эпаргхилари теркал а деш, болх булургбола беррига баха нах эщишча метте балхаш тIа дIаоттабелга Iаланщдар.

Из проблема кхоачашъелга, тIона хетачох, укх лостамашкахьа аха деза. Цкъадаьц, овлангарча къамий вахалашка болча болх берий лакхаквалифицированни дакъа болх беш йолча предприятешка, уж шерьяра, царна реконструкци, модернизаци яра, шоллагIа сменаш вIаштIехьъяхара, мукъа йола къахьегама ресурсаш дукха Iайнача нах бахача пункташка цехаш филиалаш яхкара чотах алсамдаккхар. Цо йиш хулийтаргьа дукха совгIа-эшашагIа йоацаш 20 эзар саг балха оттаве. Цхьакха пикъ — республика юрта районашка керда промышленни предприятеш, цехаш, филиалаш хьалъе аьнна оттаь программа чакхъяьккхар. «1981—1985 шерашкен 1990 шерага кхаччалчен СССР экономически социальнии дегIайоалара Керттерча лостамаша» дIадехарашка а республика хIамаш кхоллаш дола низаш дегIадоаладара даькъерча Iилман конференце рекомендацешка а хьежжа программа оттае еза вай балха боацача бахача нахах 30 эзар гаргга саг промышленни производствана тIаверзаве, еррига мобильни ресурсаш болхлой классен интеллигенцен мугIарашта юкъеоза, республика социальни инфраструктура дикка тоаве йиш хулийтаргйоа машиностроени, приборостроени, эйтен электронни промышленность санна йола хала балхаш ду производстваш дегIайоалара.

Иштта теркалде доагIа республикашта юкъе кадраши специалистий дIа-хьа хувцарах бола боахамен социальни лоархIам вай хана маьха санна лакхлуш боагIалга. КПСС XXVI съезде белгалдоахар. Мехка дукхача моттигашка къахьегама ресурсаш ца тоъаш а Юкъерча Азен Кавказа цхьайолча районашкен тоъал дукха болхлой низ хилар, къаьстта в юрташка. Декхар оттадьд цу моттигашка баха нах мехна керда территорен карерзаеча дIахьежабе. Цудухьа чIоагIагIа бе беза республике баха нах, эггара хьалха катгхой, мехка малхбоалеи районашка, Нечерноземье, кхыча промышленни регионашка дIахкхитара болх.

Иштта шерагIа пайда эца беза катгхой белгалара, лакхача квалификацега диллача къаьстта дефиците йола профессеш (электроника, приборостроени, радиотехника, кхыяраш) Iомае мехкарча дегIаьхача индустриальни центрий профессионально - технически училищашка хьежбар санна йолча кадраш кийчъяра формах а, шоашта оттаь ха тIехьагIа цига болх бьь цар чакх а йоаккхаргйолаш. Иштта а вешта а шинна а тайпара къахьегама ресурсаш ца тоъача районашта новкъостал дергда вай промышленность дегIайоалае, хIаьта цул тIехьагIа вайна хургба кийчой лакха боарам болаш организационни технологически дисциплина йолаш, классови кхетаме болаш интернационалистически дог тийшаш бола болхлой.

Квалифицированни болхлой кадраш кийчъеча комплексни системе лоархIамегIара моттиг дIалаца езаш да идейно - политически балха дешаш, интернационализмах халкъий доттагIален лакхача принципий уйлаша къахьегамхошта кхетам лулта. Хоаш ма дарра, парте обкомо даим шиё теркама юкъамтте лоаттаю кадрашта идейни кхетам балара проблемаш, кхетам балара практикана кIоаргагIа юкъеяьа гIерт из марксистско-ленински теоре чIоагIача ларда тIа, хьал бокъонца довзарен чакхдоахаргдолча гIулакхашта, уйла а яь, оттаьча планен ларда тIа латта конкретно - исторически подход. Соакха парте обкома пхелагIча пленуме принципиальни мах бир вай цу лоархIамеча участкерча гIулакхий, идеологически балха тIа гIулакхаш дIахо а тIатеIIан низ болаш чакхдахаьа, миччa бесса дале а политически кхетами бIарга сан ца хиларца машар боала гIулакхаш леладанза дарг ца хиларах доле дош ира оттадир. Къамий отношенеш дегIаахара процесса партийни кулгалдара, къахьегамхошта патриотически интернациональни кхетам балара, цар классови санхетам лакхбара боарамгара хьалийхараш къаьстта доккхий дар.

Кхетам балара дешаш хьадагIен хьалхашка латта декхараш кхоачашдара тIадероадаьи къестаде. Цу даькъе партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша, халкъа депутатий Советаша, идеологически учреждениеша, массови информацеи средствааша хьега къа нийса вIаштIехьдаха яьнай КПСС дукъа горкомаш, райкомаш, юккьанпара партийни организацеш.

Цхьабакъда, парте керда дIадехараш теркалдича мукIарел данза дарган, парте XXVI съездом КПСС ЦК дIахорча Пленумашен хьалхашка оттадаь коммунизм хьалъяра декхараш кхоачашдеча вай пропагандах агитацен йоккхача торонех вай хIанз а бизза пайда ца эцаш хилара.

Централни Комитето декхарийла ду вай идейно-кхетама болх чулоацам дикагIа болаш кIоаргагIен бе, къаьстта а парте къамий политика чакхьяхарца, интернациональни, патриотически кхетам чIоагIагIа баларца дувзаденнача дешашка, из бахь а реалистически а, нахта къоабалбеш кхетабеш, хIаьта долче, иза бокхагIа болаш а хургбола гIулакх вIаштIехьданкха. Ходам болашагIа, корта болаш хилийта деза из гIулакх, В. И. Ленина дешашка аьлча, «интернациональни хабарий бешамашка гIолла санъердаш лелилга..» из дагадохийтаргдоацаш.

Хоаш ма дарра, хIанзарча этапе партен халкъон чакхдоахача гIулакхий керттера чулоацам ба дегIаена социализм эргайоахаш тоаяр. Цу балха керттерча лостамех цаI — кIоаргга уйла яь Iилман ларда тIа вIаштIехьъяьккха къамий политика чакхъяхар, бIарччача цхьан сояэе советски халкъаш вIашагIтохарах йоахача совленеки гIойленехи эффективни пайда эцар, массе а къамех болча къахьегамхоша общественни патчахьалкхена гIулакхашта доал деча, Советски мехка материальни духовни рузкъа дебадеча церра деакъа лоацилга Iаланщдар.

Вай вахара социалистически никъ чIоагIбар дукха, цун принципашцен по дIадехарашцен цхьана тарлургйоаш мел дола хIамаш овлангара денз дIадахар дукха лоаттабеча къовсаме керттера низ ба советски болхлой класса. Цо цкий къаман дикагIйола оамалаш, традицеш лелалыи дегIакхийлаш ца Iеш (къаьстта а дукхача къамех латтача коллективашка), хиниш шийна кхачу а доац кхыча халкъех доакха дикагIдараш, цу тайпара, юкъара, интернационалистически оамалаш хьахилара, республике бахача беррига къамехь вахара дерригача гIулакхашта хоадамболлаш йола влияни а еш. Кулгах кулг теха, оагIох оагIув теха бахаш къахьегаш болча болхлой шоай тIаро дениарча вахаре лот теш, сага сий дадар кхьа хьавьаннача къамагга хьежжа а доацаш, цо хьегача къигга, цун моральни гIулакхашка, социальни хьинарга хьежжа хулаш хиларах.

Общественни вахара ерригача оагIошта болхлой класса еш йола влияни йоккхагIа хилийта гIерт областной партийни организаци даим. Лакхе ма аалара, республике дегIаух болхлой класса мугIараш, тIехь - тIехьа дукхагIа хул дукххача къамех латта къахьега коллективашь. Лакхлу болхлой образованность, культура, профессиональни говзал, къахьегамен политически хьинар. Царех 70 процент хIана бац аьнна бараш лакхерен юкъерен образовани йолаш ба. ХIара кхоалагIйола болхло дешара тайп-тайпарча формашка чуэаа. 30 эзар совгIа е пхелагIа даьнга хIана бац аьнна бараш политически образоване системе дешаш ба. Лакху болхлой социальни хьинар. Царех 20 эзарнел совгIа бараша массово - политически болх бу агитатораш, политинформатораш, лектораш, пропагандисташ болаш. 8 эзар гаргга бараш катгхой хьехамчаш ба.

Бахха дика оагIош белгалйоахача хана, цуна пхьана, парте ма хьеххара, сакхетаме мах бе беза вай карагIдьннарий, кхоачамбоацарашен къоаста ца деш дисача дешашгеи юкхе гIолла тIехдувла йиш яц. В. И. Ленина белгал ма даккхара, керда общественни отношенеш дегIаянкара диалектика мийтай аьлча, «...парни чухь кхессаза а нийслургда дIаяхача замах юхедисараш, карарча заман лардаш, хьатIайоатIача заман дIиргаш». ХIаьта а кIоаргга уйла тIаякиигац вай кердадар, тоалашагIдар чIоагIдеча юкъагIа хулаш йолча процессашта, мело ю вай юхьмачхьарча хIамаи бахьанаш хьагучадахаран дIадьхаран, хIаьта из бахьан долаш дукхаза а белгалара социально - нравственни хьовзамаш а хул.

Хоаш да, кьалха латта болхлой социальни хьинар лакха хиларца, кегарцен бехктокхам ца хеташ хиларцен машар ца хиларах белгалбоалаш болга. Цунца цхьана, вайна хов, уж тайпа гIулакхаш доахнаш бола болхлой вIалла аьттехьа а беррига а ца хилар. Царна юкъе ба хIама бе-башка ца хеташ а, дисциплина телхаеш а. Цхьабакъда, болхлошта юкъе йоахка башхалонаш дIалкара тIабераабь, кхетам лупш лараш меттел, организационни а боахама а гIулакхий шерра «комплекс» чулоацаш бола болх вай хIанз а кхоачам болаш бац.

Вай хIанз а йиташ валовн подход оалаш яр, бокъонна теркалъяш болхлой хIара группа башхалонаш, кхоачам болаш йоакхо яц образоване, квалификаце, социалистически санхетамга диллача тIехьабиса болхлой цар хьалха латтача индустриальни отрядий боарамга кхоачабеш айбара. Хьата цу гIулакхо юхадетт вай дIахьалхашкахьа ухилга, бизза боараме пайда эза йиш хилийтац республика материальни духовни потенциалах. Цунна тешал ду укх тайпарча факташа.

Республика промышленни болхлой пхелагIча даькъо соакха шера планаш тIехкхоачашъяьй продукци арахецара, къахьегама овсарле лакхъяра, хIамаш хьаярга бода мих лохбара, цар дикал тоаяра, и. кх. дI. Дукха совгIа - эшашагIа боацаш 70 процент болхлоша е пар доккхагIдолча даькъо, плановн заданеш кхоачашъяьй. Цхьабакъда, иттагIа долча даькъа карагIдьннараш эшачуа кIезигагIа хиннад. ТIехьабусараш дукха бац аьнна хеталу. Цхьабакъда, цар лохача квалификаце, кхоачамболлаш вIаштIехьбаланза уж хиларо, хIаьта цкъаза дукхьал юхамачхьа леларо а, ма дарра аьлча, вай дукхача хьалха латтача болхлошта карагIдувларашь доадача маьха даьд. ХIара шера тIехьабусараша доагIача даькъа кхоач прогулехи дисциплина телхаеча кхыча гIулакхех 90 процент хIана кхачаш аьнна, кIезига ял бран, гIулакх доацаш дукха дIаухийт средстваши материалаши.

Московски станкостроителашта хьалхашка ше къамаьл деш ноп. Ю. В. Андропова вай уйла тIаерзайир кердача пятилетке хьалхашка латта декхараш алхха хьалхалаттарий низаца вайга кхоачашдулург ца хилара. Долла хIама де деза производствав управлене еррига звеньешка организованности дисциплинен айяра, хIара болхло маьшта нийса вахийтара, вай хано дIадехарий боараме хилийтара.

Лакха квалификаци йола кадраш кийчъелга, интернациональни вошалей халкъашта юкъерча доттагIален уйлаца уж кхеелга эффективни хургда, нагахьа санна цу балха керте оттаь латташ къаьстта коллективе кул. Хоаш ма дарра, парте политика чакхйоак эггара хьалха къахьегача коллективай гIулакхахьа гIолла. Партийни организацешен предприятей кулгалхошен социалистически нормаши болхлой класса толашагIа йола оамалаши чIоагIъеш долча низех бизача боараме пайда эзача моттигашка парте политика доккха маIан хьаддача практически гIулакхашта хьахьонх. Хьаэцаргьа вай, масала, Гудермесски мединструментий завод. Дукхача къамех латта коллектив я из. Цига ахвел совгIа бола болхлой нохчий ба, кхоалагIа даакъа совгIа — эрсий, 15 процент хIана бац аьнна гIалгIай, гIумкий, тараш, хIарий, негIий, кхыча къамех бола вакалаш ба. Массане а коллективана атмосфере, доагIар дизза дIалуш бу болх.

Заводе ма дарра аьлча, тIехьабусараш бац, толаме кхоачашъю планаши декхараш. Цун продукце лакха мах бу вай мехка меттел, доазол дехьа а.

Цу хьакъехьа боккха болх бу «Электроинструмент» яхача назрановски заводе. Экономически социальни дегIаахара план оттаьй, еррига цехашка хьинаре болх бара мел эша хьалаш нийсдергдола гIулакх ду цун коллективо.

Укхаза хьакиннай интернациональни кхетам балара, къахьегама династей чIоагIъенна традицеш, Къулбаседа - ХIирийчен, Черска-Балкхаройчен, кхыча республикай областийн шоашта гаргарча предприятешца вIашагIкхетараш чакхдоах, опыт дIа-юла эц. Яхье хьалхалаттачарна юкъе я коллектив.

Цу тайпара дар ала йиш я къахьегаш 20 совгIа къамех викалаш болча Малгобекски бурув тохара балхий управленех, хьакъале идейно-политически болх беча, интернационализмах халкъий доттагIален лакха принципаш чIоагIъеча дукхача кхыча коллективаех, ма дарра аьлча, «Красный молот», «Электроприбор», СССР 50 шу дизара цIерагIча химически заводех.

Халахете а, вай ерригача районашка яц цу тайпара дукхача къамий викалех латта болхлой класса кадраш хьаяра, уж халкъий доттагIал уйлаца хьалхеяра йоакхо Республике хIанз а кIезига яц интернациональни кхетам балари, бокъала аьлча, болхлой хьалхебарая кхоачамболаш теркам тIаухийташ йоаш къахьегаме коллективаш. Масала, хьаэцаргьа вай «Терек» яха мебельно - дахчах хIамаш ю объединени. Укхаза ба кхо эзар совгIа балхахой, цу даькъе 2.7 эзар болхлой. Царех юкъе кIезига бац тIехдика специалисташ, производстве хьалхалаттараш. Бакъда, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша болх бахьани нах бахача - лелачари бехктокхам айбара. ХIара къахьегамхо халкъий доттагIала уйланаа, харцахьара гIулакхаш доргадоацаш хьалхевара боагIача тайпара пайда яйбаш коллективерча унахцIенагIа долча яиэх. Укхаза лохача боараме латт къахьегама дисциплина. ДIадахача шера 1800 совгIа нарушени яьй, цу даькъе 700 гаргга прогул. Кадраш балха тIа хувцалуга 19 процента дIаккхачад. Цхьайолча позицех даим планаш кхоачаш ца еш юс объединени, ледара леладу продукце дикал лакхъелга.

Кхетама болх бара даькъе цу тайпара кхоачамбоацараш да яйгача, кхачан промышленноста а цул кхыча доакъой а цхьайолча предприятешка. Къаьстта мела латт из болх республике кIезига йоацача зIамигача предприятешкех организацешка.

Царех хIарапе чакхбоаккхача балха боарам боккха ца хиларца цхьарчоа хеталу цун сел сагото е ззий-хьогI, аьнна. Бакъда, йоккха йоаца коллективаш хайра теркал ца яр бахьан долаш вайна кхакула зе вай вIашагIтохе, дIалоархIе гучадоал еррига йовча балха ханах ах йоаш хилар, шин договорни декхарех цаI кхоачаш ца деш дисар цар бехкагIа нийслуш долга, и. кх. дI.

Вай влиянена кIала йоалаш юс йоккха предприятешкарен объединенешкарен гIонна йолча участкайн цехийн коллективаш а. Массаза яхар санна гIонна йолча службашкара къахьегам нахьа безам тIаозаргбоацаш кулг-кара чакхбоаккхаш хул, укхаза болх беш каст-каста нийслу профессиональни кийчо йоац, нравственно чIоагIа боаца цхьа моллагIа бола нах. Цу дерригне хьахилийтац дика морально-политически хьалаш. Цу тайпара хьалаш долча нах балха хьабахна тIехьабувл, прогулаш ю, ма дарра аьлча, бехктокхам боацаш хул. ХIаьта цу дерригне ший аргIана гIулакх кхоачиду къахьегама овсарле лоха хилара, балха тIа бран ярга, производства керттерча звеньяшка даькъ хинна лакха хьокхамаш цкъайа укхазарча цу кхоачамбоацараша доадарга.

Цу тайпара кхоачамбоацараши дакла дисараши долаш да, масала, вай юртбоахама дукхха предприятеш хьаэце а укхаза а йолаш я кьалхалаттен тIехьаоси коллективаш, лакха санна лоха а квалификаци йола болхлой, бехктокхамен бехктокхамзен нах. Кхетам балара йолча мероприятей системе уж бе-бе дола гIулакхаш вай цкъаза теркал ца деш дут, цудукха атта дIа а доехалиц уж.

Тахан юртара хIара предприяти дукха техники йолаш я. Лаьттанцара къахьегам тIа-тIа чIоагIагIа индустриальни хьисап долашагIа хул. Юрта бахача наьха балха а быта а хьалаш городе бахачарел хайра эргаш дац. Агропромышленни комплексаши объедиенеши хьаярца тIа-тIа кIезигагIа хул городаи юртаи юкъера башхалонаш. Халахете а, ма дерригa а доагIача тайпара теркалдеш хьахержиц нахапа болх бара формаши методаши.

Болхлой доагIар хьадехаш, новкъосташха вIашагIо де хилийтара луча кхетама эггара эффективнегIа йола эсно я производственни бригадаш, къаьстта цхьан нарядагIа болх беш йола комплексни яраш. Уж шерра хьаеш я промышленносте, гIишлошъеча, транспорте хиина ца Iеш юрта боахаме а. Къахьегам вIаштIехьбаккхаран цуна стимулировани яран прогрессивни йолча цу форме дукха хо нояцаш КПСС ЦК Политбюрос лакха мах баьб. ХIаьта боккхача лоархIаме да массанахьа коллективни подряд юкъейоалаеш хилийтара бола партийни, советски, общественни организацей, предприятей, министерствай ведомствай кулгалхой бехктокхам айбелга, бригадашта керте лакха квалификаци йола, нахаца болх бе хоаш бола опытни коммунисташи комсомольцаши хулга Iалашделга, цхьан нарядагIа болх беча комплексни бригадай гIулакхех экономически декхараш кхоачашдара санна кхетам балара декхараш кхоачашдара а биззагIа пайда эцар.

Республике дIахо ме йода шерагIа баржаш латт «Хоастами снйлен къахьегарга хьежжа!» яха москвичий патриотически болам, хIаьта иштта Нохч - ГIалгIайчен хьалхалаттача коллективаша дIайолаь «ХIара балха дийнахьа хьалер дукхагIа хилийта» яха инициатива а. Бакъда, тоххамо хьа ма гоиттара, дукххача предприятешка хIанз а Iалащдаьдац кердача дIадехарашка хьежжа сиха социалистически яхь эргайоаккхилга, хIара дийнахьа балха итогаш дийтара, материальни моральни поощрени яра кхы а дикагIйола формаш юкъехкувлийтара, юкъарчал доахаш къахьегаме карагIдулараша хьежжа мах тергболаш бувзам оттабара цун условеш оттаьяц. Тlаккха цецала вагIац цу предприятешка балха ха йоалга кIезиглуш ца хиларах, средстваши материалаши совлен дIаахийтарах, продукце дикал лакхлуш ца хиларах, къахьегама овсарле лоха йолаш йисарах.

Керда саг хьалхевара долча декхараша дIадех партийни, профсоюзни, комсомольски организацешкара, коллектива хIара кулгалхочунгара болхлой ноахала хиддаза йоакхо елга, къона нах болхлой класса позицешкара шоай къахьегама гIулакхий къоастами хами бергболаш, паччахьалкхен хьисапе политически, экономически, социальни проблемаш къестаергйолаш Iомабелга. Катгхой хIанзарча ноахала вай боккхагIбарий санна вахара бирса кхел Iовша йийзаяц. Катгий нахи мехкарий болхлой класса революциони, тIема, къахьегама традицеех кхуваш хуле цар йиш хургья сиха шоай кхетам лакхбе, идейность ца хиларца, аполитичностаца, мещанствааца, потребительски психологеца къовсам лоаттабе.

Болхлой смена хьалхееча, из идейно чIоагIа хулга Iалащдеча лоархIаме моттиг дIалоац мастеро, хьехамчо царна гойтача къахьегамен нравственни хьокхамо. Вахаро хьахьекхад наставничество кхетам балара эффективни форма хилар. Цунна тешал ду укх факто, шоай хьехамчаш болча къонача болхлоех 90 процент бараша балха нормаш кхоачиш а тIехкхоачаш а ю, кхаь даькъах шиъ къахьегаме лакха дисциплина йолаш правопорядок цIенхаштта лоравеш да.

Цу дерригне партийни, профсоюзни, комсомольски организацешкара дIадех хьехамчий болам дегIабоалабара лаьгI ца болийташ теркам тIаухийтилга, кхетам балара балха цу лоархIамеча участкена кулгалдар чIоагIделга. Болхлой класса толашагIйола викалаш идейно дегIабьхна хилар, творчески хьинар долаш хилар, болх дог-цIена хьабеш, лакха дисциплина йолаш, производстве дас санна бIарглоикаш дола къона ноахал хьалхедара йоакхо еш уж хилар къаьтта наставничестве белгалдувлаш долга теркал а деш, хьехамчашта гIо де, цар йоакхо а еза.

Республике дахача дерригача къамехи народностехи йола болхлой кадраш хьалхеош теркама кIалара аьлийта йиш яц тахапарча вахаре интернационализма лакхара принцип хилар из эггара хьалха советски халкъа хьал тоадар дукха дог-цIена, творчески къахьегар долга хIара саг кIоарга кхетадеш хилийтара проблема. Цу деша оаха терко тIаоо. Гуччахьа аьдна, паччахьалкхена шоаш дIалур хайра деце а ма хулла дукхагIа пунгара хьацаккха гIерта е вIалла болх беш боаца нах республике хIана а тIехьа кIезига боацандаь. Ла йиш йолаш дац 60 эзар гаргга къахьега могаш бола нах общественни производстве боацаш Iеш хилар. Царна юкъе дукха ба профессионально-техническа училищаш, техникумаш, кхьметтел вузаш а лакха дипломаш йола нах. Лакхе аьнна ма хиллара, къонача нахахи специалистехи дикка дакъа производстве дIачIоагIлуш дац, къаьстта, мехкдаьттахиме, мехкдаьтта чакхдоахача, машинашъеча. Цунна цхьана вайна юхатоха магац складашка, хьайрашна, тайп - тайпарча торговни базашка балха баха лоараш. Цу тайпара дар, шеко йоацаш, да йиш яц.

Цу тайпара юхмачхьара гIулакхаш тIатIертта дIадаха, республика халкъа боахама чIоагIа эшаш йолча керттерча болхлой профессей сий айде, хIара саг Советски Конституце тIа чIоагIъяь йолча бокъонех бизза пайда эцаш санна декхараш а кхоачашдеш, тешаме къахьегаш, паччахьалкхен хьалхашкара, дерригача халкъа хьалхашкара шиё декхар дIалуш хулга Iалашде деза!

Вай общество дегIа ма йоагIа, хьех парте, тIа тIа дIахо ла йиш йоацаш хул нравственноста социалистически нормаш тIара дувлаш хIанз а долии дола гIулакхаш.

Вай дерригача гIалаташтен кхоачамбоацараштен тIехьабIаргаго беза хьадда бехнебараш, миччa бесса а де доагIар ца деш, тунеядство лелаеш, леладер е корта е ког а боацаш барий принципиальни мах бе беза, хIара лодырь, брак ер, дерригa а шийтахьа ухаар шиё моттиге дIаоттаве воагIа, харцахьарча гIулакхаща къовсам лоаттабеча пайда эа беза кхетам балара а административни Iоткъам бари а ерригача арсеналах.

Цу берригача балхо къахьегамал общественни вахари чулоацаьа ца Iеш наьха быт, наха кхетам балар, къаьстта дезале катгхошта лулга а лоацаш, чулаца деза. Вайшига хIанз а кIезига бац духовно, нравственно хьалхебечара кхоачамбоацараш дIадахара меттел пахашкаш, потребительски психологи, лошо гIозараш, кхыйола моттийта лелаю хIамилгаш юкъейоакха дезалац. Дай фоаглан тIа бегIа гIертаро, къахьийта дахьккача цепига мах ца харо цу тайпарча дезалашкарча берех шийтахьа оэаш, нравственни айп доаллаш бараш хьалхебу. ДукхагIча даькъе хьаьналча къахьегамах къехнаш бола катгий мах хьал-

(Чаккхедоалар 3-ча оагIо тIа).

КАДРАШ КХЕЕ

(Йистедоалар).

кхуа къа а ца хьегаш рузкъа тIаухача деллацна. Нравственностах йолча беседаша, лекцеша гIо дергда нагахь санна кхуиш воагIачоа хьаьнала къахьегамхо автобуса остановке латташ, болхлой барзкъаш дувхаш, хIаьта къа па хьегар е къа а па хьегаш рузкъа даккха йиш яр «Волга» тIа вагIаш, дукхача маьха кетар ювхаш бIаргагой. Кхетадеш ма хиллара, цо хьаьналча къахьегама, болхлой профессей сий доаду, цох доккха зе а доал.

Дукхьал дIаргда вай, из аномали эшаяра ца а доагIаш рузкъаш тIаухаш доле наькъаш дIакъовла деза, хьдда дIадаккха деза ахчилгаш довхилга, кхаьаш нйделга, спекуляци лелаелга, социалистически доалахьенна тIаккхувдилга.

Вай массаза а дагакхаба деза: социализмо беррнгача советски наьха материальни духовнии хьашташ ма могга Iалашдеш, хьдда тIавцаш дац уж проблемаш къахьегамхой цхьайолча группашта кхычар чотагIа къоастаелга. Социалистически интернационализма идеиш уйлаш вай мехка доал деш я. Йолче, нийсхо телхаеш, вай строяна карагIдьнна Iалашмате доккхий хIамаш телхадеш мел долчоа чIоагIа дукхьале оттае еза, вешта аьлча, соцаде деза бехктокхам ца хетилга, мекъал, эхь а дайна хIаман тIаккхувлга, кIезигагIа хьа я деш дукхагIа дIаэца гIертилга. Уж харцахьара хIамаш алхха цхьан лекцещцен беседащцек е пропагандан агитацен кхыча средствашца соцалургдац. Царна дукхьала довла деза организаторски, боахама болх чIоагIбарца, социально - экономически а кхыча тайпарча а гIулакхащца. ТIаккха мара вIаштIехьдаргдац вай мехка рузкъа а низ а алсамбоаккхача республика беррнгача къахьегамхоша хьинаре даакъа лоацилга. ХIара саг советски болхлой класса толашагIа йола оамалаш йоахкаш хулга Iалашде.

Болхлой классо, къаьстта а цун индустриальни, фабрично - заводской отрядо керттера даакъа юкъеккхь республика халкъа боахам дегIаккувлача, Iилма - технически прогресса лоархIамегIа бола низ ба из, ерригa классаш а социальни группаш а дIахо вIашн гаргаоара, советски халкъий вежарашка доле доттагIал чIоагIдара оша материальни хьалаш Iалашду цо. Болхлой классо керттера моттиг дIалоацаш хилар, коммунизм хьалъяра ерригача оагIонашта цо лоархIамегI йола воздействи сц хилар эггара дизагIа гучадоал ший дагардарех а идеалех а деррнгача советски халкъа дагардараш а идеалаш а хиннача парте кулгалдарах.

Парте оагIорахьара болхлой класса политически кулгалдара керттера звено я цун юкъханцара партийни организацеш. «Къахьегамхой общественни а производственни а хьинар айдеча, дисциплина чIоагIъеча, балха стиль эргайоаккхаш тоаеча юкъханцарча парторганизацей лоархIам лакхбарах» йолча темах дукха ха йоаццаш Тбилисе чакхъяьннача Ерригсоюзни Iилма - практически конференце белгалдаьккхар, общественни парте кулгалдара лоархIам, нахацарча цун бувзамий чIоагIал дукхагIча даькъе юкъханцарча организацеша хьинаре болх барах тийша хилар. ХIаьта геттара лоархIаме да хIара юкъханцарча партийни организаце вахар диэза хилар, уж деррига гIулакхаш чакхдоахача инициатива, творчество, принципиальность гойташ хилар. Цул кIезигагIа лоархIам болаш дац, белгалдаьккхар конференце, болхлой класса, беррнгача къахьегамхой творчески самодеятельность а социальни хьинар а ма могга дегIаккувлара даим терко яр.

КПСС ЦК указанешца хьалхе а лелаеш, парте обкомо даим йоакхо ю юкъханцарча парторганизацей лоархIам лакхбара, парторганизаце керттерча моттиге болхлой класса дикагIа бола викалаш хилийтара. Масала, соахка парте кандидаталла дIайийцачарех 66 процент бараш болхлой бар. Кандидаталла дIайийча болхлоех 85 процент гаргга бараш промышленноста предприятешка, транспорта тIа, гIишлошъеча, совхозашка къахьегаш ба. Областной парторганизаце мугIарашта юкъе ба республике дахача 65 къамий а народностей а викалаш.

Парте обкома, горкомий, райкомий, парткомий а юкъханцарча партийни организацей бюро а членаш а членалла кандидаташ а бола болхлой тIа-тIа дукхагIа хул. Уж тоъал дукхагIа хинаб хоржаш йолча профсоюзни а комсомольски а органашка.

Республике Советий депутаташ а халкъа тIахьожама органашка а Нохч - ГIалгIайчен дахаш долча дерригача къамех бола 40 процент соагIа болхлой ба.

Партийни, профсоюзни комитеташта, Советашта юкъе болча болхлоша хьинаре даакъа лоац пачхьалкхен гIулакхаш къестадеча, боахама а культура а тайп - тайпара дешаш дувцача.

Производствана доал деча болхлой класса лоархIам тIа-тIа лакхлу. Предприятешка массаза болх беча производственни совещанешка даакъа лоацаш болхлой пхелагIа долг даакъа да аьлча кхоачам ба. ДIадахача шера производственни совещанешка дийцар производство дегIайоалярца, социалистически яхь эргайоаккхаш тоалрца, къахьегама а быта а хьалаш тоадарца дувзаденна дола 40 эзар гаргга дош.

Белгал ца йоаккхаш пита йиш яц наха шоаш хьалеха хозрасчетни бригада, бригадни подряд санна йола производствана доал дара юкъханцара форма, хIаьта из тIа-тIа шерагIа яржаш латт вай республике.

Демократизм дегIайоалаяра, производстве, ерригача общественно - политически практике болх беча сага боахама бокъонаш а торонаш а шеръяра из ерригa система, даим эргайоахаш тоаю, белгалдаьккхар Ю. В. Андропова «Карл Маркса хьехам а СССР-е социализм хьалра цхьадола дешаш а» яхача балха тIа.

«Из я коммунизм хьаеча дегIвуха боккъонца йола халкъа социалистически самоуправлени». Цунах дола кердакъаьгга тешал да кепайоазон тIа араьнна а дерригача халкъо къоабалъяь а йола къахьегама коллективаех, предприятешта, учреждешта, организацешта доал дечара цар лоархIам лакхбарах долча Закона проект.

Партийни комитетий лоархIамегIа дола декхар — производствана, пачхьалкхен а общественни а гIулакхашта доал деча къахьегамхой юкъеувзара формаши методаши даим эргайоахаш тоалр.

Болхлой хьалхалаттача даькъах, опыт а Iоаль, доал дара Iилма а карадероадаь партийни, советски, профсоюзни, комсомольски, боахама органашка кулгалдара балхаш тIа хьежабара денале резерв кхиларах кхы а лоархIамегIа да из декхар.

Ховш ма хиллара, дукха къамаш дахача республика хьалашка кадрови политиках социально - экономически а культурни а дегIаахара чоалхане дешаш къестаду низ бола хIама хинна па Iеш. къамий а народностий а цхьоагIо кхотаяра, ленински доттагIал чIоагIдара, наха интернациональни кхетам балара пайдане средство а хул.

Республика кулгалдара кадраш дукхача къамех латташ хиларо хьагойт интернационализма а халкъий доттагIала а принципаш чакхъяхара ду гIулакхаш нийса долга. Цунца цхьана дийцаьнйта йиш яц, кадраш хьехоржача хана кхыдола хIамаш тернал а ца деш алхха къаман белгало хьалхатувсар ленински къаман политика оалаг тIарча полюменеш» тIара валар долга, хIаьта цо вай юкъарча гIулакха зе де а тарлу. Халахета а, хIанз а моттигаш нийслу къамал белгалонга хьежжа кадраш хержаш. Из де йиш йолаш хIама дац. Керттердар — нах кIоаргга бовлар, цар политически а балха а оамал тахкар, уж дегIаахара даим йоалхо яр, В. И. Ленина дIадийххача тайпара, цун объективни данешка хьежжа, хIара сатах дукхагIа пайда хьабаргболче бесса кадраш дIа-юха нийсъяр.

* * *

Доклад юцаш эггара хьалха къамаьл дир парте Грозненски горкома хьалхарча секретара **Н. Н. Семенова.**

Партийни комитетий эггара лоархIамегIа дола декхар да, — белгалдаьккхар цо, — производствана, пачхьалкхенна доал деча къахьегамхой юкъеозара формаши методаши хаддаиза эргайоахаш тоаяр, тIаккха цу кIийлех тIа керда духовни дог-уйла йола саг кхалхьелга. къахьегамхо - интернационалист санна йола дика оамалаш из шийх йоакхаш хилар Iалашделга.

Практика хьахьехад беррнгача къамех бола къахьегамхой халкъий доттагIала, вIашн лархIара уйлашца хьалкхебара эггара дикагIйола школа дукхача къамий викалех латтача коллективе цар цхьана беш бола болх хилар. Цудухьа вай чIоагIа терналде доагIа цхьан къамах бола нах шоайла чухьерчаш йола коллективаш хьаеш хилар. хIаьта на бедац: юкъар тика е общежитера цIа, торгови база е предприяти яле а. ХIаьта цу тайпара факташ вайцига йолаш я. Партийни организацешка къамашта хьежжа производственни единицаш хьаегIертача цхьаболча боахама кулгалхоашта бехк бе боагIа. Цо, шеко йоацаш, гIо дергда болхлой классови фе болаш хьалкхебара.

Парте горкомо, райкомаша хьадех партийни организацешкара моттигерча къамий болхлой кхыча къамех болча къахьегамхоашца вай республике санна цун довзол арахьа а хьдда пайданен производственни гIулакхаш леладеш санна хIаравар шоайла дIа-юха а контакташ йолаш хилийтара дукхагIа терлам тIаухийтилга.

Масала, 1982 шера, г. Орджоникидзерча цIенош деча комбината комсомольско - кагирхой бригада членаш г. Грознерча цхьан цIеа монтаж еча керда приемаш хьахьокхаш хилар. Орджоникидзевски автотракторни оборудоване заводе «профессех дикагIвар» яха цIи яккхара лоаттальча яхье даакъа лоацаш бар «Электроприбор» заводера товараш а. Шин города вагонни депой коллективаша чакхъяьккхар «доттагIала вахташ».

Практика хьахьокх дешархошта - профориентаци яра балха боарам хIанз а тIехьа лоха латтилга. Укх пленума кийчлуш горкома отделаша анализ яьй Октябрьски Старопромысловски дешара комбинатий балха, хIаьта гучадаьлар районий базовни доакъошта эшарашка хьежжа хилара укхаза Iомаю профилаш гаьна йолга.

Октябрьски районе я машинаькъа транспорта, приборостроене, ягача промышленноста предприятеш. ХIаьта дешархошта ориентаци ю чертежника, библиотекара, эзаш кхедара, машинистка - делопроизводителa говзалаш караерзаяра.

Е хьажаргья вай № 1 йолча интерната дешаропроизводственни типографи. Цига латт 20—30 шерашка а къаьна лоархIаш хинна техника. ТIаккха цецвала вагIац цу типографе Iомалуш хинна кагирхой цу специальностах йолча профессена бегам тIабодаш па хилар. Ма дарра аьлча, 12 шера республика просвещене министерства дешара база я оалача цу учреждене цхьаь цаI волиграфист кийчваьвац.

Цу факташа цIаьхха а тешал ду укх пленуме хIанз дувца дош ший ханнахьа оттадаь хилара. хIаьта цар дIа а дех цу лоархIамеча балха тIа дола кхоачамбоацараш дIадахара практически гIулакхаш чакхдахь дезилга а.

Къамаьл де дош лу парте Назрански райкома хьалхарча секретара **А. А. Микиева.**

КПСС райкома бюрос, аьлар цо, парте XXVI съезда, идеологически дешапта йола КПСС ЦК сопамаш ларде а лувцаш, тайп-тайпара болх бу районе дахача деррнгача къамех йола болхлой кадраш кийчъярк интернациональни вошала уйлашца царна кхетам балари духьа. Назране я «Электроинструмент», трикотажни фабрика, кирпичаш ю завод, мельзавод, автотранспортни предприяти санна а ишта кхы йола а йоккхий промышленни предприятеш. Хьахиннай дукхача къамех бола болхлой чубоагIаш йолен IIаькхий интернационалистически традицеш йолен коллективаш. ХIанз 4,5 эзар болхло ва юкъерен лаьрххIа юкъерен образовани йолаш. Районе укх тIеххьарча итт шера эрсех бола квалифицированни болхлой 22 процент, нохчий — 9, гIалгIай — 32, хIирий — 11, кхыча къамех бараш 26 процент дукхагIа хиннаб.

КПСС райкомо къахьегамо коллективай членашта интернациональни кхетам балара тайп-тайпарча формех пайда ийбу. Геттара боккха лоархIам бу социалистически яхьа, на лелаечар хьахул хье цхьан дезалере сег хилара, вежарашка новкъостал дара. коллективана хьалхашка хье бехктокхаме хетара, дисциплина йолаш, интернациональни декхар хьдда кхоачашдеш хилара оамалаш. Къаьстта чIоагIа терко ю Къулбаседа-ХIирийчен Пригородни района къахьегамхоашца лоаттаеча цхьа. КПСС райкомо парте Пригородни райкомаца 1982 — 1985 шерашка цхьана чакхйоахаргйолча мероприятей план оттаяьй. Шерра Iома а еш, дIа-юха ийю хьалхалатта опыт, вIашн новкъостал лоаттаду, хан-ханнахьа яхьа итогаш ю.

Болхлой кадраш кийчъярен царна интернациональни кхетам баларен дешаш хаддаиза дувц парте райкома бюро заседанешка, партийни актива собранешка. Уж ишта шоай балха юкъмоттиге лоаттадеш я идеологически комисси, наха интернациональни, атеистически кхетам балара йола координационни Совет.

Цунца цхьана, лакха квалификаци йола болхлой кадраш кийчъеча, царна интернациональни кхетам луча долаш да цIенхаштта кхоачамбоацараш а. Из болх хаьддаза комплексни системагIа белга Iалашдаьлац хIанз а.

Цхьайолча предприятешка, совхозашка тоъац лакха квалификаци йола болхлой, уж балха тIа дукха хувцалу, дисциплина йоацаш. болх талмаста беш, социалистически доалахьек тIаккхувдаш йола моттигаш я.

Трибуна тIа ва Нохч-ГIалгIайчен гIишлошъяра управлене СМУ-2 комплексни бригада бригадир **Ш. Хадиев.**

Болхлой класс хьалхеярах лаьцa къамаьл вай деш долча хана, белгалдаьккхар цо, из дош уттаде доагIа хьдда. БIаргаго беза хьалхалаттараш санна тIехьабусараш а, хIаьта уж цар хьожхашка кхоачаргболи хIама де а доагIа. Халахете а, вай бIарг кIанз а дIаккхачац беррнгача болхлошка. Сага ханнахьа балха хьавоагIаш хилча — дика да. Нагахь санна из балха тIа хьинар гойташ, тIах аьнна вале — геттара дика да. Бакъда, цул кIезигагIа лоархIам болаш дац хIара сага лакха нравственни башхалонаш йоахкаш хилар а. Сона байнаб хьинаре къахьегаш бале а хIама викхен бIаьхий хилен гIертеш бола нах. Цу тайпарча болхлой, оалац ма хиллара, цин юкъ кул, цаI новкъосташта хьалханка лелаери, шоллагIъяр смена чаккхъьнча лелаери.

Доккхал а деш цIераш йоах аз сай бригадерча болхлой и. Погореловай, Салтаханова, Савнукаева, Полонкоева, ПМК малеьщикий бригадира Черепанина, цIенош деча комбината бригадира Цечоева, дукхача кхычар. Цу наха лакха лоаттаю советски болхлочун цIии сийи, новкъостащха, интернационализмо, гIулакх дог цIена кхоачашдеш хилара бокъонца йола оамалаш гойт. Цар пачхьалкхен хьаштел хьалха цхьаккха хIама уттадац. Цу тайпара оамалаш йоахкаш хьалкхебе гIерт тхо кагирхой а, хIаьта цу балхах дика беркат а доал. Тха бригада беррнгача болхлой массазара гIулакх а хинна дIаяттал социалистически морален нравственностех нормаш цIенхаштта кхоачашъелга. Сона лоархIам беча хана по беча белгага хьежа на Iеш гIишлон тIа воацаш йокхача хайара цуи гIулакхаш а терналду оаха.

Сона хетачох, цу тайпара нахаго хьожаш хилча баккъа хурга кхыча коллективашка а. Кхетам баларен административни средствай ерригача арсеналах пайда эца беза карц гIулакхаш дIадахар духьа. Къаьстта ла йиш яц, халкъий доттагIаль тIа а кхувдаш, къамаш бе-башха а лерхIаш куралаш [illegible], кхыча къамаш нахах ца башаш бараш.

Ший къамаьл чакхдоалаш нов. Хадиева тешам белар шоай бригада республика общественни вахарера болхлой класса лоархIами сийи кхы а айдара де мел эшар дергда, аьлча.

Мехкдаьтта производстве моттигерча къамех бола лакха квалификаци йола кадраш кийчъяран уж балха тIа дIачIоагIъяран хетадир ший къамаьл «Грознефть» объединене генеральни директора **Р. М. Хачатурова.**

Объединене чубоагIа 38 предприяти организаци, къахьегаш 33 къамех вола 24,5 эзар саг а волаш. Укх тIеххьарча итт шера мехкдаьтта производстве къахьега нохчийн гIалгIайн 1,6-зе алсам а баьнна беррига болх беш барех 30 процентага дIакхаьчаб.

Эшаш йола болхлой кадраш хулга Iалашду базовни профтехучилище, объединене дешара - курсовой комбинате, юкъарчал доапаш предприятешка уж Iомабеш хиларца.

ХIанз, «Грознефть» объединени мехкдаьтта геттара кIоаргача тIоанешкара хьаденнха делаш хиларца ший производственни гIулакхий дакъе эггара чоалханеча хьалашка болх бе эттача хана лакха квалификаци йола болхлой кадраши специалисташи кийчбар дош Iалашмате боккхача лоархIамен бIаргагIен долаш латт.

Цу даьхе белгала болх бу. ХIара шера производственно - технически курсашка, хIаьта ишта лаьрххIа йолча курсашка, къахьегама хьалхалаттача методий курсашка шоай квалификаци лакхъю кхо эзар соагIа болча болхлоша. Объединене кIезига яц даим дика болх беш, кхычар царгара хьокхам эцаш йола коллективаш. Хьалхалаттачарна юкъе я «Ставрогрознефть» НГДУ, республика мехкдаьтта промышленность юкъханца хьайолаенна моттиг. Хаддаиза ший заданеш социалистически декхараш кхоачашдеш хьайоагIа къахьегаш 30 соагIа династи йола Горячеводски УБР коллектив. Царна юкъе ба КосуегIар, ГришингIар, БатукаегIар, СакаевгIар, КеримовгIар, дукхха кхыбараш.

Ший чулоацамга диллача интернациональни йола къахьегама коллектив халкъий доттагIала тIехдика школа а хиле дIаотт, — Г. Г. Попхадзе кулгалдеш йола бурувлетта бригада объединене дика йовзаш я. Из латт дукхкхача къамий викалех. Коллективе чакхбоаккх боккха кхетама болх, болх беш я бригада совет. Болхлой хувцалулга практически дIадаьккхад. ХIаьта цу тайпара йола коллективаш тха кIезига а яц.

Цунна цхьана, баьча балха практически мах беш долча тхона гуш да дIахо йодача хана дIадахаза даргдоаца цу хьакъехьара кхоачамбоацараши дикза дисараши.

Объединене тоъац лакха квалификаци йола кадраш, къаьстта бурувлеттача производстве. ДоагIача бесса оттадаьлац профориентацин ярен мехкдаьттахочун профессе сий лакхдара агитационно-массови болх барен гIулакх.

Проблемаш нийслу кадраш хьахоржача, уж балха дIа-юха нийсъеча, царна кхетам луча. ХIанз а Iалашдаьдац кулгалдеча балхашта мел бараш шоай гIулакх тIах аьнна кхоачашдеш, политически нравственни башхалонаш йоахкаш бола нах хулга.

Вай республике, доклада тIа белгал ма даьккхара, болхлой класса йоккха отряд хьаяьй. аьлар пленуме шие къамаьл деш «Красный молот» яхача завода электросварщица **С. З. Умалатова.** Цунна юкъе ба нохчийи гIалгIайи къамех бола дукха эзараш викалаш. Царна юкъе цIераш йоахалургья сега завода къонача болхлой болат лоаладеча Батиева, фрезеровщица Хатуевай, токара Нашаева, электросварщика Закриева. Уж геттара дика болхлой ба. Беррягаш а дукха ха йоаццаш КПСС мугIарашка дIачуийзаб.

Цунца цхьана, хIанз а кIезига ба уж керттерча, технически прогресс еш долча производства доакъошка, къаьстта а машиностроенеи нефтеперерабoтнее. ХIаьта цу цхьан ханна ца тоъаш бац уж торговлея цу тайпарча кхыча доакъошкен. Цун бахьан фуд аьлча, дукхача даькъе ла да, советски болхлой класса дикагIйолча традицешца кагирхошта вай кхетам кIезига луш хилар. Дукхача дезалашка, школашка нийса кхетадац болхлой профессе лоархIамен маьхен хилар. Цхьан хана, школа чакхъяьккхачул тIехьагIа заводе балха яха ала лаьрхIача хана, сона сайна тIаккхьча хIама ла ма. МассегIа Iоттараш еш хозар сона!

ХIара шера кIезига кагирхой ахац тха заводе. хIаьта царех дукхагIбараш, къаьстта а базови профтехучилища чакхъяьнихараш, профессиональни кийчо во йоацеш а ба. Цхьабакъда, цхьабараштa дош доацар хет болхлой профессех. Дукха къахьеги ха йоаен езаш хул нагий нахи мехкарийи производствана тIабераабара. цар хьашташ характер вIаштIехьъликхара.

Школашкен училищашкен кхетама болх чIоагIагIа баиза баргбац аьнна хет сона. берашта дезале, къаьстта а къаьнара тишъенна традицешн уйлаш хIанз а дIаллаза болча дезалашка, кхетам балара дош теркал на деш дита мегаргдац. Кхетам балара даькъера кхоачамбоацараш баьхан долаш нийслу, масала, тха заводерча пхи эзар болхлочоа юкъе верригаш а 18 гIалгIай 435 нохчой мара воацаш дола гIулакх. Из вIаштIехьа дац ХоадамболашагIа къовсам лоаттабе беза вай къаденнача, советски общежите нормашца, социалистически нравственностаца, вай коммунистически идеалашта тарлуш доацача хIамашта духьала.

Тха завода болхлоша чIоагIа къовбалъеш тIаийцар къахьегама коллективех предприятешта доал деча цар лоархIам айбарахи дола СССР Закон. Керда закон тIаэцар экономически меттел, политически а кхетам балара а боккхача лоархIаме хургда. Хьаэцал оаш тха бригада. Цунца 45 саг ва — бе беча къамий викалаш. Бригадана мерте латт коммунист Кузьмин. Оала продукци арахец Малхбузен СибарегIени Гаьмарча Малхбоалени мехкдаьттахоашта. Дисциплина чIоагIа я бригаде, беррнгаш а хIанз бац аьнна бола бригада членаш смежни профессеш йолаш ба, хIаьта хIарене мах къахьегамга хьежжа бу. ХIанз тха балха календара тIа май а боацаш, июль ба.

БIарча цхьа наряд йолча бригадашка болх беш ба заводера дукхагIбола болхлой. Белгалдоалаш хIама да, бригадашка болх беча кагирхоша сихха болхлой кхетам аэаш, хьалхалаттарашца нийс а бале дIаоттaш хилар. Цу гIулакха бокхача лоархIаме да хьехамчал. Заводе кагирхошта шефство лелаю 186 опытни кадрови болхлочо. Айса болх беча шерашка аз а Iомалаьа 16 къона къахьегамхо.

Сай къамаьл чакхдоалаш аргда аз, пленуме даакъа лоацаш мел бараша санна, аз а хьалдоац доклада тIа хьехайнаь хьдда предложенеш. Долла хIама де деза халкъа боахама деррнгача керттерча доакъошка нохчийн гIалгIайн къамех бола болхлой викалаш дукхагIа хилийтара, республика общественни вахарера болхлой класса лоархIам кхы а лакхагIа айбара.

Къамаьл ду «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене паркома секретара **Ю. М. Кириллова.**

Мехкдаьтта чакхдоаха промышленность дегIайоаларо дIадех, аьлар цо, болхлой кадраши инженерно-технически болхлойи кийчбара дешаре цIенхаштта хувцамаш делга. Цхьабакъда, цу тайпара хувцамаш геттара мела эел.

Объединене 20 подразделене болх беш ба 17 эзар соагIа саг. 42 къаман викалаш, цу даьхе 3 эзар соагIа нохчийн гIалгIайн. Цхьабакъда, нагахь санна даьрххIа хьежача, царех 40 процент мара бац керттерча производстве къахьегаш.

Хаттар отт: ишта хIана нийсденнад из гIулакх? Цхьа-дале, предприятей кулгалхоша кадраш кийчъяра дешаш дагалехача хана къестадаьд, мехкдаьтта чакхдоахарий профессешта пропаганда яра дикагIйола формаш юкъе ца а кхувлаш, керттерча даьхе шоаш хьатIаухa болхлой дIанийбарца. ШозлагIа-дале, мела леладаьд социальни дешаш. КхоалагIа-дале, мешество йолаш бараша, шоашта доагIар хIакхьача сагота боацараша къовсам лоаттабе кийча йола болхлой смена кийчъяра тIаберзабаьча кхетама балхаца кхоачамбоацараш за.

Хьаацаргья вай, масала, тха шиъ предприяти: В. И. Ленина цIерагIа ГНПЗ-ен А. Шерипова цIерагIа ГНПЗ-ен. Хьалхарча заводе итт шера балхаш тIара кадраш хувцаялара процент юкъера лаьрхIача 18,2 хиннай, хаддаиза чIоагIъяьй завода дикагIйола традицеш, дегIаккхийлад хьехамчал, болхлой династеш ебаьяй. Къоначар говзал уоаеш лакхъяьй. Цудухьа дукхьалеиаш уттаидар ЭЛОУ-АВТ керда мощность караерзаеча хана. Лоацача хана кхоачайяр из проектичул лакхагIа йолча къахьегама овтарленга. Вокх заводе балхаш тIара кадраш хувцалар юкъера лаьрхIача 21,8 процент дар, общественни организацешен формированешен, кулгалхоша шоай хур дарах нагахьа мара кхоачашкилацар лерхIар. Цудухьа хIанз а боарамагIа болх беш яц парафина даьттай производства мощносташ.

Кадраш кийчъяра проблема къоастаюлургьяц, нагахьа санна хьалхашка латта декхар кхоачашдара тIаберзабаь болх ца бой, доклада тIа белгал ма даккхара, духхьал Iилмаи харди тIа мара.

Из ерригa процесс условно массехи эгала екъа мегаргья: хьазпар, вешийтар, балхаш тIа чIоагIбар квалификаци лакхъяр. Уж ерригаш а шоайла айхха ювзаенна я, цудухьа царех цхьаннахьа болх мелбалийтача, кхеталеш ма дарра, бухсоцшаш хьахулачоа Iоткъам хургба.

Дукха хIама да хьатIабоагIа къоналараш коллективе хьачуэцар мишта вIаштIехьдоаккхаргда, дикагIйола традицеш царна малагIча формашца хьехаргья яхача дешаех тийша. Доккха даакъа кхоачаду укхаза хьехамчашта, 900 соагIа саг ва уж объединене къахьегаш. Уж ба наха сий чIоагIагIа деш, морально-политически гIулакхаш доахкаш. Йоккха производственни вахарен опыт йолаш бола нах.

250 гаргга хьехамчаш — коммунисташ, ахкел соагIчарна СССР орденаши медалаши еннай.

Эггара вIаьхагIен чоалханегIен йола кадраш кийчъяра этап — болхлой профессиональни говзал дIахо лакхъяр. Объединене производственни гIулакхашка кхоачамбоацараш хиларо хьахьокх тхоей ерригача торонех тхо вIайла аьттехьа а пайда ийца ца даьнилга. Профтехучилищай производственни база чIоагIъелга во лел. Дукха ха я геттара чIоагIа эпаш йола профцентр хьалъярах доле дош къоаста ца деш лоаттаду.

Къамаьл де дош лу «Грозненский молочный» совхоза директора **Т. Д. Албекова.**

Юрташкара болхлой класс республикерта болхлой эггара йоккхагIйола отряд я, аьлар цо. Белгалдоалаш хIама да, цунна юкъе дукхагIа бараш нохчийн гIалгIайн къамех бола болхлой хилар.

Тха совхозе къахьегаш ба нохчий, эрсий, украинцаш, гIалгIай, аварцаш, хIирий, татараш, черсий, молдаванаш, немций, румынаш, 15 къамах бола викалаш.

Сий деш а лоархIаш а ба къахьегаме доккхий толамаш доахараш, шоай знанеш, говзал лакхъераш, нравственни дика гIулакхаш доахараш. Хьалхалаттарах ба комбайнераш Анидалов Николайи Ушуков Оалхазари, механизатораш Богер Валентини, Шавлаев Шидаи, свинаркаш Белогурова Мариии Жовотханова Маликаи, доаркаш Посталек Ксенияи Айгумова Мархеи, кхыбараш.

Тха боахаме коллективни къахьегам вIаштIехьбоаккха керттера форма я бригада. Цу формо чулаьцаб 90 процент соагIа болхлой. Бригадир бехктокхаме ва производствана хьалхара хинна па Iеш, наха кхетам балара хьалхара а. Цар дейар вIаштIехьдоах оаха. Программана юкъе йоккха моттиг лу интернациональни, нравственни кхетам балара дешашта. Бе-беча къамех болча болхлоша дезалашта юкъера чIоагIа доттагIал хьалхоаттадергзола гIулакх де гIерт тхо. Тхоей из хулла чIоагIбу оаха интернациональни дезал.

Цунца цхьана, кхоачамбоацараш хIанз а кIезига дац тха. Бокъонца лертIабаккха вIаштIехьдаьнадац тха Iилма-атеистически болх. ХIанз а дин Iовдалча хьехамех мукъабовлаза ба цхьабола болхлой. Мела лел школашка атеистически кхетам балара гIулакх. ХIанз а моттигаш я кхеназа йола йиIигаш маьре ухийташ, урдош доахаш.

«Грозненский молочный» совхоза партийни организаце, ерригача коллективо шеко йоацаш, долли хIама дергда уж кхоачамбоацараш дIададахара, чакхйоахача мероприятей низ чIоагIбара.

Кхачан программа кхоачашъяра гIулакха совхоза хьалхашка латта декхараш кхоачаш а деш, оаха чакхдаха гIулакхаш кийчдаьд пачхьалкхенна дIаяла езаш укх тIеххьарчи шин шера тIайиса хинна хьайбай продукташ дIаялар духьа. Совхозо укх шера пачхьалкхенна дIалуръя 1982 шерарчул 1000 тонн дукхагIа шура, шоаза соагIа дукхагIа доакккаргда дулх. Тхо дог тийша да, тIайнца декхараш оахош кхоачашдергдарах, хIана аьлча болхлой класса кадраш дика вIаштIехьъяьннай совхозе.

Къамаьл ду НГIАССР Министрий Совета председатела заместителa **Т. У. Махмудхаджиевас.**

Болхлой класса къонача ноахала керттера школа я, аьлар цо, профтехшкола. ДоккхагIа хул беррнгача кагирхоша юкъера образовани яиккхара гIулакхз юкъе цо лоаца даакъа.

Цхьабакъда, хIара шера дIачуэца кхоачамболаш дешархой боацаш хала хьуаз училищаш, хIаьта керттерча даьхе царна нийслураш школай къахьета безам боацаш бола вкувшбоагIараш ба. Цудухьа хIара шера дукха дешархой дIабувлх профтехучилищашкара. Алхха дIададахача цхьан шера училищашкара дIаваьккхав 800 дешарво. ХIаьта уж бераш, хетаргахьа, халкъа образоване органашка ПТУ деша дагIаш лоархIаш да.

Предприятей кулгалхоашкахьара дукха бехкаш хул ПТУ-шка болхлой во кийчбу яхаш. ЙоагIаш йола выводаш е еза профтехобразоване Управлене. Цу цхьан ханна чIоагIагIа бехи баккха боагIа профтехобразоване системана новкъостал кIезига деча ведомстваехи промышленни предприятеехи. Укх тIеххьарча пхе шера производственни дешар хьеха цхьаннха мастер ваккийтавац предприятеша профтехучилищашка.

Доклада тIа е а йоагIаш критика йир республика Госплана. Шо-шоай специальностех квалифицированни болхлой кийчбара планировани еш я республика профтехобразоване Управлени РСФСР профессионально-технически образоване дешашта йолча Госкомитетаца дагa а юлаш. Цхьабакъда, республика Госплан а юстара латта йиш яц цу лоархIамеча балха.

1981 — 1985 шерашка Нохч-ГIалгIай АССР экономически социальни дегIайоалаяра плана тIа белгалдаьд республика дIахо комплексно дегIайоалаяра тIалерзадаь гIулакхаш.

Белгалъяь решенеш кхоачашъюлургъяц, Iалашмате дукха мах общественни производствана юкъеоалургбац дика кийчъяь кадраш ца хуле. Республика Министрий Совето теркалъергья критически замечанеш. ЙоагIаш йола выводаш ергья ший дIахорча балха тIа.

Дош лу Ленина цIерагIча ГНПЗ вокхагIа йолча оператора **И. И. Ведерникова.**

МоллагIча даьхе балха толам баккхар тийша да, — аьлар цо — сагах, из технологически режим лоаттаю оператор, оборудовани тоаю слесарий бригадир, цеха начальник, дIамигача е йоккхача коллектива кулгал ду директор ва аьнна доацаш.

Масала хьоацар вай ва болх бу № 1 йола цех. Коллектива кулгалхо ва Л. Л. Анкадов — лакха квалификаци йола специалист, дика организатор, фийла а болх дIабеллаш а вола кхетам лур. Из НГIАССР заслуженни рационализатор ва. иттлагIча пятилетке толамаш дахарах цунна еннай «Халкъа доттагIала» орден. Цеха коллективе улув болх беш ба дукхача къамий викалаш. Къахьегарга хьежжа коллектива хIара члена мах баро хьаду дика психологически а нравственни а хьалаш гIо ду махьа интернациональни уйлаш кхы тIа а чIоагIъяра.

ТIеххьарча хана тха заводе ЭЛОУ-АВТ юкъейоалаьяй хIаране производственни хьинар совдаккхара йола керда форма. Дувцар да къахьегаме даакъа лацара коэффициентах. Цун лоне ул задани кхоачашдарах е тIеххоачашдарах аланена тIехьтIалуш дар коллективо дIадекъара принцип. Цо боагIа мах байт хIара болхлочун къахьегама. Оаха лерхI из практика массе установкашка а заводе а дIайоаржае.

Школай, ПТУ, химико-технологически техникума выпускникаш чоалхане технологически оборудованеца болх баь хинна баьнна болхлой бац. Уж кхебара дукхха болх бе беза партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша, завода администраце. Къона болхлой кхебара дика школа я комсомольско-кагирхой коллективаш. Тхо долча 280 саг чувоагIаш уж санна 11 коллектив я. Цу участкашта керте латт къона инженераш Алиев, Мерализин, Ханцис, ишта кхыбараш а. Практика хьахьокх ишттача коллективашка къахьегаш оасарле кхычахьарчул лакхагIа хилар. укхаза балхара 1,2—2 кIезигагIа дIабувлилга. Укхаза гучаллоал кагирхой хьинар, къахьегама яхье хьалкле яикка безам хилар. Кагирхой кхолламе хьинар дегIадоалаларах дика пайда баьннаб. Ишта 1981 шера кадраш балха тIа хувцалар 17 процентал дукхагIа дар, хIаьта, 1982 шера — 12,6 процент мара халанзар. Из хьокхам лохагIа ба ерригача объединене а.

Ленински васнеташ кхоачашдеш парте Iалашмате лоархIам бу профессионально-технически дешара система дегIаахара, — аьлар пленуме къамаьл деш НГIАССР профтехобразоване управлене начальника **А. Е. Кучерова**, — ТIеххьарча шерашка лоархIаме, дика хувцамаш хиннад республика профтехобразоване: керттера моттиг дIалоац юкъера образовани а йолаш болхлой кийчбаро. Училищашка дешаш ба вай мехка 34 къаман, народностей викалаш. 12 эзар къона къахьегамхо юкъеоза болхлой класса хIара шера. Управлене, дешара заведеней партийни организацеш къаьстта йоакхо ю парте Центральни Комитета сопамо дIа ма деххара дешархошта идейно-политически кхетам телара гIулакх кхы тIа а чIоагIдара.

Интернациональни кхетам телара гIо ду мехка йоккхагIа йолча промышленни предприятешка, гIишлош еча дешархой хулача производственни практико.

ХIаьта а профтехучилищашка беча балха юкъе халонаш, цIенхаштта кхоачамбоацараш, къоастаяза проблемаш я. Сатем боабеш я училищай во йола дешарематериальни база, алхха царех 10-не мара комплексни зданеш хьалдаьдац. Базови предприятеша лертIа йоакхо йиш училищешка тIаннара техника, оборудовани, инструмент хилара.

Масала «Чеченингушнино», «Грознефтеоргсинтез» объединенеш, машинаькъа Къулбаседа Кавказски управлене шоай №№ 20, 26, 8 йола училищай дешарематериальни база дегIайоалаяра хIанз дац. Цига столовеш, спортивни залаш, илубаш, общежитеш яц.

ЦIенхаштта проблема йолаш дусаш да профтехучилищешта дешархошца комплектовать дар.

Моттигаш я, кагирхой тIаэца къахьегама коллективашка лертIа кийчо ца еш, цар къахьегам, быт, салIар вIаштIехьдаккхара йоакхо на еш. № 1 йолча маькх еча завода, хлебокомбината, бытовой гIулакхаш деча предприятей цхьайолча цехий, ЧИУС, цхьацхьача подразделеней администраце цхьан бустамца дIабех болх шортта опыт йолча ветеранашкарей, тахан производстве хьахьтхача къонача болхлошкарей. ХIаьта балха къонача ноахала хьехам еш. Бакъда, доклада тIа белгал ма даккхара хьехамчал дезача беса даьржадац. Выпускникаш производстве дIачIоагIбалара дош ПТУ балхах тийша а на Iеш, предприятешка, колхозашка, совхозашка, общественни организацешка йоакхо еш, хан беш хIара къона болхло тIаэцарах тийша а да.

Профориентационни балха юкъе, профессионально-технически дешара система кхы тIа а тоаеча, училищашта комплектовани еча республика комсомоло мишта даакъа лоац дийцар пленуме ВЛКСМ обкома хьалхарча секретара **Г. Х. Эльмурзаева.** Алхха укх тIеххьарча кхаь шера комсомольски организацеша профтехучилищешка деша хьожабаьб 10 эзар соагIа дIамсаг, йоI.

Моттигерча къамах кагий нах, мехкарий шер-шера дукхагIа ух ПТУ деша. Бакъда, уж хIаьта а кIезига ба.

Дешархо профессена юкъеахар, из социально-производственни гIулакхий нервача сферана юкъевахар да. Практико хьахьокх, из дикагIа къоасталулга, базови предприятешен училищашен юкъера бувзам айхха болча хьалашка, хьехамчий болх боагIача тайпара оттабича. Говзала урокаш ветеранашкара, къахьегама турпалашкара нийча берех хьалхува идейно чIоагIбенна, начIала специалисташ, производства командираш.

Дукхха доаладе мегаргда цун дола масалаш. Дзармотов Мусса Назрановски № 14 йола СГПТУ яьккхачул тIехьагIа балха вахав «Электроинструмент» заводе. Тахан из ва токарий дикагIча комсомольско-кагирхой бригада бригадир, кагирхой хьехамча, СССР Лаккхехьарча Совета депутат, ВЛКСМ обкома член.

Ишта хоза кхел я ПТУ кхийнача КПСС XXVI съезда делегата Умалатова Сажий, ВЛКСМ XIX съезда делегатий Васханова Тамаре, Калабердина Валентинай, СССР Лаккхехьарча Совета депутата Финогенова Надеждай, цунна кхычар а.

Комсомольски организацей керттерча декхарех да — дешархошта профессиональни ориентаци яр. Цхьабакъда, цу хьакъехьа дукха кхоачамбоацараш да. Эггара хьалха из доагIаш да городской комсомольски организацешта. Цар вIашагIъехкац города предприятешка лакхагIча классашкарча дешархой къахьегама объединенеш.

Школаш производстваи юкъера бувзам кхы тIа чIоагIбе беза. Укхаза боккха пайда бе йиш я профориентаци яра йолча районни совета. Оаха къоабалдеш хьалоац республикера кагий нах, мехкарий мехка кхычача районашка ПТУ-на деша ахийтар. Цу гIулакхо гIо дергда царна интернациональни кхетам телара, хIаьта республикана цхьа да яьлча квалифицированни специалисташ хургба.

Областной комсомольски организаце йолаш я кагирхой ударни комсомольски стройкаш тIа ахийтара, студенчески отрядаш кхычахьа дIаахийтара а кхычахьара араш тIаийра а опыт. Алхха укх тIеххьарча пхе шера Ерригсоюзни ударни комсомольски стройка тIа вахийтав 1700 соагIа саг. Из болх оаха дIахо а бертба.

Пленумо тIаийцар дийцача дешах бола баьржа соцам.

ДОЙЗОП ДЕХЬАРА

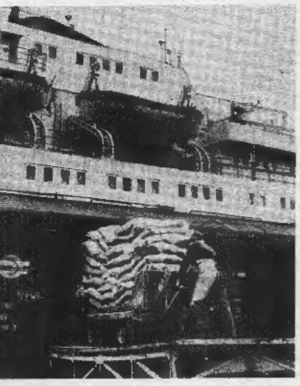

Мел йоккхий халонаш хиллале а польски порташа чаккхдьиначу шера планови заданеш тIехкхочадьаьй. Деррингаш а лаьрхIача обработка ль мовхьаш 38 миллион тонн да, хIаьта царех дукха дакъа — экспортан дараш. Укх шера балкий темпаш лохлац.

СУРТА ТIА: Щецин — Свиноуйсьце яхача порте.
ЦАФ—ТАСС сурт.

Сог, никъ, автомобиль

«ЭГГАРА ВОГIА ДОЛА У»

IалаЬмате во тIехьале а йолаш дола наькъашка хуле транспортин дуламаш эггара яргIа йолча проблемах ца) а хиина дIаэттай дегIаухача мехкашка. «Ккоалег1ча дуней» наькъашка хIара денна ла 250 эзар совгIа саг. ДIадаха шу чаккхдоаллаш араькхар автотранспортин проблемашта йолча английски специализированни служба 33 дегIайоагIача паччахьалкхене дайча тохкамий данеш. Боабаьча нахага диллача хьалхара цхьайтта моттиг лаьцар африкански континенте мехкаша.

Мали яхача паччахьалкхен столица Бамако я наькъашнарча делама сфере гIулакхаш во латташ хилар хьахьоккхаш дола масал. Машинаца лела хала долаш я город ше а. Бахьан доацаш дац пресса цун улицаш сов вIаша гоалъьина хиларагIа пунах «китайски корталозаберг» олаш хилар. Улицаш готта, деха наькъаш, кхыметтал наькъа тIа дIатIаволлача моттигашка а яц наькъа внакаш. Цукна тIакхеташ да дукхагIа йола транспорт авараши хьала тIа хилар. Сердала сигналаш доацей тормоз телхан автомобилаш столица улицаш тIа дилла долаш дола хIама да. Бамако-Кати яхача эггара чоалханегIчен готтагIчен трассе хулача авареех 90 процент автомобилаш воча технически хьалаш тIа хилар бахьан долаш хул.

Наькъашка лелара правилаш машинаш лехкараша сагда, ишта гIаш лелача наха а тернал ца еш хиларо, автомобиль лехкара йола бокъонаш законо ца могийтача тайпара ихаьча нах лехка хувшаш хиларо алсамйоах наькъашка хулаш йола авареш. Бус цхьан оагIорахьа йода транспорт мара лела йиш йоацача пониъа и ваьина Iа сердал елча фараша лоац цхьаккха сердал а йоацаш дукхьала йоагIа автомобиль. Бамакорча автошкола кулгалхо латкъаш вар: «Тхо долча деша ух кяса йовхкаш лехкара бокъонаш а йолаш, ше латтачара автомобиль меттахьаякха а ца ховш бола нах», яхаш.

Наьнъагахьа воа наIараш а йолаш долча традиционни африкански кошкара бер араэкхаш е хIаманна сагота йоацаш шортта бодача устагIаво никъ хоадабеш моттигаш дукха хул.

Амма Бамако эггара аьрдагIагIа бараш малийски столице эггара чIоагIа яьржа транспортни средство йола мопедаш лехкараш ба. Автомобилехи нахахи йизза йолча улицаш тIа вIалла дага а доацача оагIорахьа болхаш хул «мобилисташ», укхаза ишта оал царех, новкъа йоагIача транспорта никъ а хоадбий тIехлелх е царна духьала ух. Новкъа водаш хье «мобилиста» тIехькхуй, хье цул хьалхавала волалехьа терналделахь из фуде дага ва, хIана аьлча пIелг вIацта а билла цо кулг айдой, аьрдехьа ласта воал ше яхилга хила мег хьона. хIаьта шийна тIехьайоагIача хьа автомобиль тернал а ца еш, шийбезам болчча оагIорахьа ластаргва хьона из.

Малийски цхьан шофера дийцар сона: «Правилех машинаца лела йиш яц Бамако. Доалла хIома теркалдеш хила веза Бамако машинаца водаш. Правилаш тIа яздаьча бесса хьо дIаволалуршехьа — хьалхара ши улица вIаши тIехйоаллача моттиге машин тIатохаргья хьона цхьанне.»

Цу деррига тIехьале во хул: 1981 шера хиннай столицен цукна гонахьен 2164 наькъашнара транспортин авари, хIаьта цига вийна а лоаьвь а саг 986 ва. Авареш сов дукха хулаш хилар бахьан долаш автотранспорти страховка ярах йола взнос 75 процент лакхье еаш хилар малийски страхови компанеш. 1982 шера а хувцадалазар гIулакхаш. Малийски пресса, латтача хьала анализ а яь, тIахьех Къаман транспортин служби полицин наькъашка хулача аварешта дукхьала шоай низаш вIашагIа а теха къовсам лоаттабара а из проблема коллективно къоастаяра а. Цхьадола хIамаш хIенззе а деш да цу даькъе. Къоастадаь аьлча, наькъашка транспорт лелара правилашта перевод яь бамбара а фулу а меттала йоахаш. Автотранспорт лехкара йола бокъонаш телара гIулакх чIоагIдаьд. автомобиль лехка Iомавеш йола курсаш чакхйоахараша Iомаде дезараш дукхагIа да хIанз.

«Жен Африк» яхача журнала даьнеех, дукхача африкански мехкашка шер-шера 10 процент дукхагIа хул нах а боабеш хулаш йола авареш. Масала, 1981 шера Нигере байна нах хIара 10 эзар автомобила 234 саг кхоачаш ба. «Эггара вогIа дола у аьнчад цу явленех журнало, хIана аьлча наькъашка катастрофаш хулаш бовш бола 5 шерагара 44 шерага кхаччалца ха йолаш бола нах, континента тIа даьржача моллагIча эпидемически лазарах боврел дукхагIа бе.

Виктор ОПУЧКО,
АПН соб корр.

Бамако.

КАГИРХОЙ ХЬИНАР АЙДУ

Дика чакхьаьлар Сунженски районии комсомольски организаце Ленински зачета II этап. Комсомола райондан комитето лоархIаме болх бир комсомольцаш, кагирхой общественно-политически аттестацева юкъеозара.

Соалха август бетта райовна комсомольски актива дешар чакхдаьккхар. Цига дийцар Ленински зачета шоллагIча этапа декхарех, уж кхоачашдара де эшарех. ХIара юкхьанцарча комсомольски организаце секретара хьадда дIахайтар мишта ваха, деша, къахьега декхарийла ва Ленински зачете даакъа лоацар.

Ленински зачете даакъа а лаьца, аттестацех чакхваьлар 2300 саг. Цхьаццa комсомольски порученеш ййпар 1895-не, царех 1680 ВЛКСМ членаш бар. 14 комсомольцо шефство лелаво хирахьа лелача кхуши боагIарашта кхетам хуш.

Аттестационни комиссена нигъевсагIар 172 саг. Царех 78 коммунист, 64 предприятей, цехий, участкай кулгалхой бар. Аттестаце хьахьеккар юкхьанцарча комсомольски организацеш кагирхоита патриотически физически кхетам телара балла дукхагIа теркам беш хилар. Аттестаци дIахьоча юкъа 218 зIамсаги йоIи спортивни секцешта юкъе эзаб.

IалаЬмате дика чакхьаьлар аттестаци «Сунжанефть» НГДУ, «Ассинский» совхоза, химически реагентий Карабулакски завода, № 7 йолча ПМК, райбольница комсомольски организацешка.

Белгальянкха йоагIа Серноводски юртбоахама технкума комсомольски организаци. Укхаза къаьстта йоакхо йора зIамагIча курсашкарча студентий. Зачете даакъа лоацарий аттестаци комсомольцаша КПСС XXVI съезда решенеш кхоачашъеча юкъехьоча даакъах йола экзамен хиина дIаэттар.

Зачета нигъезар 965 дешархо. Царех 931 комсомолец вар. Аттестаце хьахьеккар комсомольций, кагирхой политически санкхетам лакхбеннилга, юкъарча вахаре цар хьинаре дааьа лоацаш хилар. дешара тIехьа дикка толамаш доахилга.

Ленински зачето кхы тIа а айдир нагийча ваьхен мехкарийи тьинар, гучаьяхар керда торонаш.

Баьтда, укхаза ала деза пхьайолча юкхьанцарча комсомольски организацешка цхьацца кхоачамбоацараш долаш хилар а. Комсомола райкомо цар бе ца боагIа мах баьбац. «Сельхозхимие» объединене, «Сунженский» совхоза, рудай йоаца материалаш йоахачен чакхйоахачен Карабулакски завода, Ленина цIерагIча колхоза юкхьанцарча комсомольски организацешка общественно-политически аттестаци дерттIа хилланзар. Зачет дIалуш хинача берригнешка а лиар шоай комплексни планаш.

Цулухьа комсомола райкомо тахан кхоачамбоацараш тохкаш, уж дIадахара де дезараш белгалдоахаш а. Оаха лерх! Ленински зачета эффектавность лакхъяр духьа бу болх кхы тIа а тоабе.

Р. ТАТИЕВ,
ВЛКСМ Сунженски райкома секретарь.

СПОРТ

Гучигов IаьлиЙна хетаяь турнир

Ер аьхкагIа шу да СССР Лакхехьарча Совета эггара хьалхарча созыва депутата, «Знак Почета» яхача ордена кавалера, Сийлахь-боккхача тIема доакъашхочунна, гварди-майора Гучигов IаьлиЙна хетаяь, хIанз традиционни хиина дIаэтта, кхуминбоагIараш шоай лоIамагIа кIалтохаргагIа латара турнир чакхйоахаш.

Укх денош Урус-Мартанерча №1 йолча юкъерча школа спортивни зале хилар аргIанара, аьхкагIа турнир. Цига давкъа лоацаш хилар Урус - Мартановски, Ачхой-Мартановски, Грозненски, Малгобекски, Шалински, Ножай - Юртовски, Гудермесски, Надтеречни районашкара викалаш, «Башлам» яхача спортшколан «Спартак» яхача ДСО олимпийски резерва школан дешархой юкъебоагIа ши бIаь ах бIаь совгIа къона атлет.

Турнир чакхьаьлча дикагIа волча нуркйтта спортсмена дIаделар тайп-тайпара совгIаташ.

Царна уж совгIаташ дIаделар Гучигов IаьлиЙ воIа — Нохч-ГIалгIай АССР Спорткомитета председатела заместитела Гучигов Ахьмаден шиЙ лоIамагIа кIалтохаргагIа латара республика вокхагIа волча тренера, СССР заслуженни тренера Багаев Дэги Имрановичен.

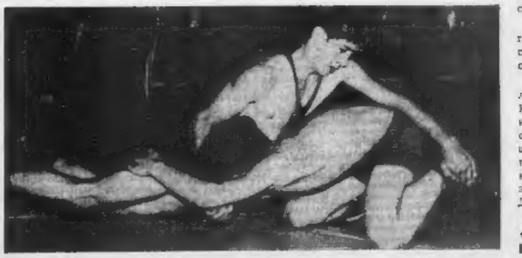

В. ДЗИСЯКА сурт.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

Грознерча экранаш тIа

«РАЗБЕГ»

Ишта цIи теллай шоай кердача картинах одесски кинематографисташа. Из фильм хетадаь да космос ираерзаяра исторе хьалхара этап ювзаена волча сага — С. П. Королева вахара къоначa шерашта.

Мотор боля бе болалу, ихеста долалу ихесторг, тхьачаш гарре вг. Гидроплан хи тIара хьал а айяле сигала йода. Лохе буе сатийна форд. къулбекьен город. Пилота юкхе кабина чу вагIа зIамсаг, дукхагIа кIаьни ва арда пох.

Ишта вода сигала эггара хьалха аькхайтта шу даьнна Сережа — хургвола академик. Цу хана денз цун дег чу баха болалу сигаленцара безам.

20-шерашка хургволча генеральни конструктора бIарча бийсаш дIакхухь Одессе сигаленах, авиацех, седкъий долча никъ билларах уйла еш, книжкаш дешаш, планераш хьеш. Из тийша хиннав шиЙ уйла кхоачашхургхилерах. Уж гаьнара шераш дагалаттар кхоачашдаргда бода никъ хиннаб.

Цу фильма сценарий язъьраш бе: кинодраматург Лобков Борися яздархо а журналист а вола Голованов Ярослави. Я. Голованова ираз хиннад Королева вовза, хIаьта балхах мукъа, салоIа ха Сергей Павловича дIалуин хиннай дагалоацамашта. ТIехьа уж дагалоацамаш боккхача лоархIаме хургдолга кхеталеш волча Голованова дикка тешо а еш дIанадеш хиннад уж...

Фильма керттера роль ловзаеш ва къона актер Баранов Владимир. Ишта ролаш ловзаеш ба актераш А. Голобородько, А. Фатюшин, Т. Воронина, А. Уточкин, кхыбараш.

«АВИАКАТАСТРОФА ГАНЗ»

Наггахьа саг хургвац тайптайпарча приключенеех, форда юкъе ядача гIайренаш тIарча вахарех, форда букерча къайларча ганзех дола кинокартинаш дайча дега салоIам ца хулаш. Цу тайпара да американски кинематографисташа даькха керда фильм а. Эверетт де Роша сценарех ва оттадаьр ва режиссер Девид Хеммингс.

Картина дувц яйна «Янки-Зефир» яха тIема самолет лахарца ювзаенначa приключенеех.

ШоллагIа дунен тIом болча хана яйнача цу самолета тIа хиннад совгIаташ, ордеваш, 50 миллион доллар мах бола дошо слиткаш, кхыдараш. Дукха лех из самолет — кораягIац. Бакъдu, аьттонга вIалла хьежаш йоацача сага тIеххьара а корайоагIа из. Цун тIакхоеч къаьно чараь Гибсон.

Къаьстта а каравуташ я хоза Iалам долча моттигашка еш йола чоалхане трюкаш, киислуш йола приключенеш.

«СА ДЕХКА ЕШ ЙОЛА СЛЕДСТВИ»

ГIорваьншагIа итальянски режиссера Дамиани Дамиано цIи йовзаш я цун шиЙ мехка сашна, гаьнна цул араьха а. Вай мехка гойташ хиннад «Бое арайоал дийнахьа», «Дошо пхо», «Со кхер», «Гора латта саг» яха а кхыдола а цун картинаш.

ШиЙ дукхагIча балхаша режиссера къовсам лоттабу террористашца а царна наргIлувлача бIехача гIулакхашца а. Из тема традиционни а хиина дIаэттай Дамиани Дамиано кхолламе.

«Са дехка еш йола следстви» яхача шиЙ кердача фильме режиссера юха а дувц шийна гонахьарча тийшача балхах, бIехача гIулакхех. Фильма керттера турпал ва сыскной полици начальник. Йоккхача бIаьсеан зуламерча дунешка юкъера барт бохабе тIерт из.

Картина сценари язъьраш ба Массимо де Рита, Николо Бадалукко, Дино Матури. ХIаьта керттера роль ловзаеш ва гIорваьнна итальянски актер. «Гора латта саг», «Безам бахьан даь зулам» яхача фильмаех вайна вовзаш вола Джулиано Джемму.

В. КОВАЛЕВА.

СУРТА ТIА: «Разбег» яхача фильмера кадр.

ФЕ ХИЛА

НаьгахагIа лелара правилаш эггара дукхагIа телхаеча гIулакхех цаI да оттабаьча боарамал сихагIа машинаш лехкар. Из бахьан долаш дукккхаза а машинаш тIакIалтIалелхаш, вIашкаетталуш, тIаетталуш, наха човнаш еш а кхыметтел боабеш а моттигаш нисълу.

Нах баха моттигаш йоацача наькъашка гIолла лелача легковой автомобилашта, городашта юкъе лелача туристски 3,5 тоннал белагIа мукъ тIабоацача грузовой автомашинашта сахьата никъ баре сухал 90 километр оттаьй. Кхыча автобусашта, мотоциклашта, 3,5 тоннал дукхагIа мукъ тIаболча грузовой автомашинашта — 70 километр.

IалаЬмате ихераме да наькъашка чIоагIа йоацача мотоциклаца сиха лелар. Сов сиха водача хана цхьа бахьан а никъ нийса боацача моттиге кхаьчача хана машинаш дукхьала ухача оагIорахьа а нийнхя машина тIакхета тарлу мотоцикл лехкаш вагIар.

8 мае Моздоке — ГIизлаьре бодача наьнъа тIа Староглазовски станицера 82-ча километре кхаьчача хана паччахьалкхен номераш а йоацаш йола мотоцикл гетгара сихьа хиннай Шелковской станицерча С. С. Рюмина. хIаьта из бахьан долаш башха йоккха а йоацаш гола тоххача метте машинаш дукхьала ухача оагIорахьа а нийнха. БуЙнакски АТП-арча водитела М. А. Аскарова лехкаш хиннача «Икарус» яхача дукхьала йоагIача автобуса тIакхийттав из. Сов чIоагIа тIакхетарах шоай мотоциклаца автобус хьалхашкатьара чу а хьош, цигтача вийнав водители цунца хинна пассажира.

Грозненски района Толстов-Юрт яхача юрта гIолла тIехьашкаьа пассажир а хоавaь мотоцикл лехкаш лийна Д. Бетербиев кхы ва юхакъовла ца а воташ, Ленина улица тIа кхаьчача хана, тIакIалтIанийкхав. Водитель а пассажир а чIоагIа лозаваьв.

Наурски районе М-67 яхача мотоцикла водитель — Юбилейное яхача юртара Н. М. Тугаев «Калиновский» винсовхозе бодача наькъа тIара гIоал а наьнна тIанIалтIаваьннав.

ДIадахача цIерагIа вай республика наькъашка 47 транспортин авари яьй 7 саг ве а лупш, 27 сага човнаш а еш.

НГIАССР МВД ГАИ.

АВИАПАССАЖИРИЙ ТЕРКАМГА!

Эггара хозагIа а сакъердаметIа а никъ белгафегарча транспортаца лелалга да. Лоацача хана сиха лелача лайнераша шо дIахоачадергда вай Даьхен моллагIча миIнигe.

Укх шера 1 июне денз 14 сентябре кхаччалца грозненски аэропорто кIира 1—4—6 деношка Аэрофлота ТУ-134 яхача комфортабельни лайнерца Грозный — Харьков — Рига яхача маршрутагIа дIайолаергья нерда рейс.

Ши сахьат мара ха ца йовш Советски Союзе къаьнагIа ирех йолча городе Харьковe, 5 сахьотан 15 минутан 2090 километр никъ а баь Рижски взморья хозаленашка кхоачаргда шо.

Грознера самолет дIагIоргья 9 сахьати 45 минути яьлча, Ригера Грозне — 15 сахьати 50 минути яьлча, Харьковера Грозне — 19 сахьат даьлча.

Самолеташ лелара хьакъехьа дукхагIа хIама ха шун безам хуле Аэрофлота агентства справочни бюро номер 2-75-46, аэропорта справочни бюро номер 2-36-08 йолча телефонашца хатта мегаргда.

Билеташ дохкаш да Аэрофлота кассашка: Грозный, Полежаева улица, 9/32, станци Грознефтяная, трансагентстваш: горозашка — Назрань, Малгобек, Гудермес, станицашка — Шелковская, Орджоникидзевская, Наурская, юрта — Надтеречная, Шаьла.

КУРОРТАШКА — САМОЛЕТАШЦА!

1983 шера 1 июне денз 14 сентябре кхаччалца кIира 2—3—5—7 деношка Нохч-ГIалгIайчен столицера г. Грознера курорташка Симферополеи Львовеи йодача авиалинегIа леларгья авиалайнер ТУ-134.

Самолетаца долхаш хилча наькъа лелара ха дикка лоацлургья шун, ишта Симферополе кхаччалца 1 сахьат, хIаьта Львове кхаччалца — 3 сахьат мара эшаргдац.

Грознера самолет дIагIоргья 13 сахьати 45 минути яьлча.

Самолеташ лелара хьакъехьа дукхагIа хIама ха шун безам хуле Аэрофлота агентства справочни бюро номер 2-75-46 йолча, аэропорте справочни бюро номер 2-36-08 йолча телефонашца хатта мегаргда.

Самолеташца никъ бе хьех оаха шо!

ТЕЛЕВИДЕНИ

II ПРОГРАММА
14 МАЙ

12.10 — Нохч-ГIалгIай футболагIа клубий хьаькле винкара духьа.
14.00 — «Шоана хетар».
14.30 — Литературни передача. Божов. А. (гIалгIай меттала).
15.00 — Киножурнал.
15.10 — «Объективу букку».

16 МАЙ
II ПРОГРАММА

17.35 — «Ноккъост тIехье». Телевизионни фильм.
18.25 — «Нохч-ГIалгIайче гIолла».
18.45 — «Сийлахь-боккха Даьхен тIом». Фильм 4-гIа. «МоастагIчун доазон тIа беш бола партизански тIом».
19.35 — «Сийлахь-доккха доттагIал къаьнкина моттиг».

РАДИО

14 МАЙ

6.40 — Передачай программа. Хаоттам (эрсий меттала).
6.45 — «Юртара вахар». Хаоттамах бола хоам (нохчий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.33 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.36 — Хоамаш.
10.15 — «Нака ду гIулакх лаккхара культура йолаш» (эрсий меттала).
11.00 — «Къонал» радиовыпуск (эрсий меттала).
11.30 — «Дего хьехарагIа». А. Железнина дувцар (эрсий меттала).
12.30 — «Нохч-ГIалгIай музыка исторецара» яхача цикллера передача (эрсий меттала).
15.15 — «Зюн-моза» яха сатирический журнал (нохчий меттала).
15.35 — Сийлахьча Мотаюна 40 шу дизарга.
15.50 — Реклама.
16.00 — «Кавказа Iуйренаш». Радиожурнал (эрсий меттала).
18.00 — Концерт (гIалгIай меттала).

УКВ

18.00 — «Кадредар, кадре доацар» музыкальни передача.
19.13 — Илли оал Дадашевас.
19.57 — «Тийрка тIалгIеш». Литературни композици.
20.20 — «Сайранара вIашагIакхетараш». Концерт.

15 МАЙ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленински никъ» газета обзор.
7.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
7.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
7.36 — Ашарий антракт.
8.25 — «Шоана дукха дезе музыкаш» (эрсий меттала).
11.20 — «Юрта боахама хьалхалаттарашта!». Концерт (эрсий меттала).
16.00 — «Школьни глобус» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
18.30 — «Къона тIехье» (нохчий меттала).
19.00 — «Иллеца доттагIал дараштa». Концерт (гIалгIай меттала).

УКВ

18.00 — Композитор Т. Хренников.
18.50 — Магомедов Султана дIаоалаш дIаьхадаь иллеш.
19.27 — «СакъердамечатIалгIе тIа» (нохчий меттала).
19.46 — «Моттигера композитораш, поэташ, цар иллеш». Музыкальни передача (нохчий меттала).
20.15 — Цугаев Супьяна иллеш.

16 МАЙ

6.40 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
6.45 — «Юртара вахар». Хаоттамах бола хоам (гIалгIай меттала).
8.13 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.15 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.21 — «Хаьнал хьакхабаьнараш» (гIалгIай меттала).
8.31 — Iуйранара концерт (гIалгIай меттала).
9.15 — «Денхараш тIайицад. Мишта кхоачашду уж?» (нохчий меттала).
9.30 — Музыка (гIалгIай меттала).
9.45 — «В. И. Ленини хIанзара хан». Беседа (гIалгIай меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
16.01 — Микрофона хьалха ба Нохч-ГIалгIай радион телевидени инструментальни ансамбли солисташи (нохчий меттала).
18.25 — М.-С. Плиев. «Денназалар». Дувцар (гIалгIай меттала).
18.40 — «Коммунисти пятилетки» яха радиожурнал (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — Хоамаш.
19.30 — «Кагирхой вахаре» яха радиовыпуск (нохчий меттала).

УКВ

18.00 — Советски композиторий камерни музыка.
18.30 — «Къона таланташ». Музыкальни программа.
19.25 — «Нус». I. Гайсултанова дувцар (нохчий меттала).
19.45 — Иллеш дIаоал Бурнаев Мовлада.
20.31 — «Нохч-ГIалгIай музыкаш».

Тахан республике гIоллен Грозней хувцалуш морхаш а йолаш, йочани а йоацаш, малхбузехьара секунде 2—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 18—23, Грозне 21—23 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоанен ломмен морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка лаьгIо догIа а делхаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 6—11, дийнахьа 18—23 градус йовхал а йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 12.00. Кинотеатр. Берий а кагирхой а фильма кIира, «Наьха пхиъ» яха фильм хьоккхар. 14.30. «Съездагара съездага» — радиолектори. 18.00. ШоллагIа хьоккхача фильма кинотеатр. «ШиЙ вахар» яха художественни фильм гойтаргда. 19.00. Ваьццара театр. Ветераний хора концерт. 19.30. Халхарий зал. Болх беш я «ВIашагIкхетар» яха дискоклуб. «Са адрес — Советски Союз» яха тематически программа.

С. М. Кирова цIерагIа культуран салоIарен парк. 10.00. Болх беш я аттракционаш. 10.00. ТIема прикладной многоборьех йола спортивни яхьаш. 10.00. 14.00 «Мехка бIаьстан мух ба лелаш» яха радиоконцерт. 11.00. Болх беш я «Сакъердамеча хIамай дунен» тIа яха берий клуб. Халхараш, ловзараш, викторинаш, конкурсаш. 15.00. Болх беш я «Саги закони» яха клуб. «Ноябрьски пленума решенеш вахаре» — лекци. 16.00. Химикий культура Дворeца берий художественни самодеятельноста концерт. 17.00. Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен филармоне артистий концерт. 18.00. Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен пединститута художественни самодеятельноста концерт. 20.00. «Барт болча дезале» — кинофестиваль.

15 май

С. М. Кирова цIерагIа культуран салоIарен парк. 10.00. Болх беш я аттракционаш. 10.00; 14.00. «Са хьамсара мохк» яха радиоконцерт. 10.00. Шахматехи шашкаехи йола спортивни яхьаш. 15.00. «СССР хьалр — СССР ленински къаман политика котало» яха лекци. 17.00. Л. Н. Толстоя цIерагIча Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета художественни самодеятельноста концерт. 20.00. «Барт болча дезале» — кинофестиваль.

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 11.00. Кинотеатр. Болх беш я «Фаьлгийи приключенейи дунен тIа» яха киноклуб. 14.30. Радиолекторий — «Сий — къахьегамга хьежжа».

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктоххана секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-84-75; письмой — 2-56-87; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-84-75; писем — 2-56-87; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ02194. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2551.